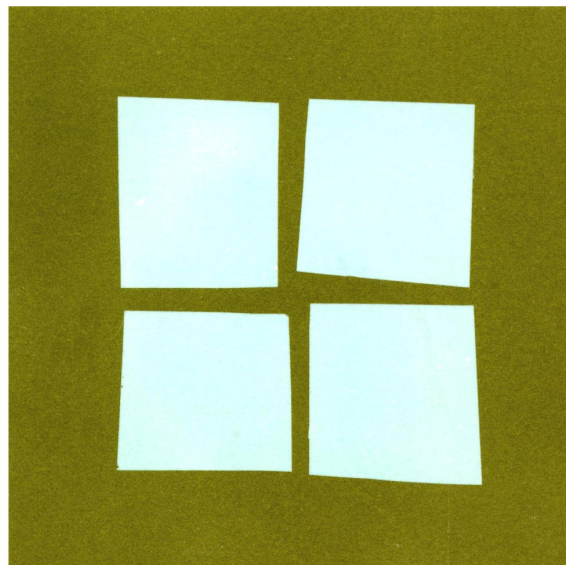

Hilda Laible Az első évek...

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

hilda laible
az első évek ...

Impresszum

Hilda Laible
Az első évek...

Egyházi jóváhagyással

Az eredeti mű címe:
Die ersten Jahre entscheiden

Fordította: Magyar Ilona

Fedőlapterv: Agnes Falkner

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv 1968-ban jelent meg az Opus Mystici Corporis kiadásában. Az elektronikus változat Valentiny Géza prelátus úr, az Opus Mystici Corporis vezetője, engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog az Opus Mystici Corporis tulajdonában van.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Ajánlás	5
A szerző előszava	6
A fordító előszava	7
Ünnepek és ünnepi idők	9
Advent	9
Mikulás ünnepe	11
Karácsony	13
A böjti idő	16
Húsvét	18
Pünkösöd	20
A védőszent	21
A kisgyermek Istennel beszél	22
Hogyan imádkozzon a kisgyermek?	22
Szabad ima, vagy kötött imaszöveg?	24
„Nem akar imádkozni”	25
A legkisebbek imája	27
Hogyan kell helyesen beszélni Istenről és a hitigazságokról?	28
Istenről beszélni	28
Megérti-e a gyermek?	29
Az igazi Kis Jézus	30
A kisgyermek és a szenvedő Jézus	30
Isten anyja	31
A kisgyermek és a Szentlélek	32
Az őrzőangyal	33
Tud-e a gyermek Istennek fájdalmat okozni?	34
A gyermek és a temető	35
A tisztítótűz	36
A szentségek szerepe a gyermek életében	38
A keresztség	38
Szentséglátogatás	39
A gyermek és a szentmise	39
Bevezetés a szentmisébe	40
Elsőáldozás	42
A kisgyermek lelkiismeretvizsgálata	43
Az alkalmak felhasználása	45
Haragszik a jó Isten	45
A légy	45
Minden jó adomány a jó Istentől származik	46
A madárka is feljuthat az égbe?	47
Ami a szülők helyes magatartásától függ	49
Séta a kicsinyekkel	49
A kisgyermek és az Egyház	50
Ki kezdje?	51
A gyermek és a bűn	52

A gyermek és a Szentírás	53
A gyermek és a Szentírás	53
Mese vagy valóság?	54

Ajánlás

Hilda Laible könyve értékes szempontokat és tanácsokat nyújt a lelkipásztorkodó papságnak s a szülőknek is, akik a II. Vatikáni Zsinat tanítása értelmében gyermekeik elsősorú lelkipásztorai.

Szívesen adok ajánlást ennek az okosan és meleg szívvel írt, Ausztriában népszerű könyvnek magyar kiadásához. Hiszen a lelkipásztorok és szülők, bárhol is éljenek, bátran nevelhetik a gyermekeket jó keresztényekké. Mert ha valóban jó keresztényekké nevelik őket, akkor jó emberekké, a társadalomnak pedig hasznos tagjaivá válnak.

Ebben az értelemben szívből kívánom, hogy sok siker kísérje Hilda Laible művének magyar fordítását. Azoknak a magyar papoknak és szülőknek számára pedig, akik e könyv szellemében törődnek a kisgyermek vallásos nevelésével, Isten bőséges áldását kérem.

Eisenstadt – Kismarton, 1968. november 18.

Dr. László István
püspök

A szerző előszava

Az első évek a döntők. Más szóval: Azok a képességek és tulajdonságok, amelyek a felnőtt ember kapcsolatait a külvilággal, embertársaival – sőt Istennel is – megkönnyítik, illetve megnehezítik, a kora gyermekkorban alakulnak és fejlődnek ki.

Ebben a tudatban sok szülő és nevelő már a gyermek első éveiben úgy irányítja a nevelést, hogy a kisgyermekek hitélete is jól és egészségesen fejlődhessék. Mégis alig van a nevelésnek más területe, amelyen annyi bizonytalanság uralkodnék, mint épp a vallásos nevelés terén. Annak a megújulásnak nyomán, amely az Egyház életében és gondolkodásában már régebben megkezdődött, és most a II. Vatikáni Zsinaton jutott tételes megfogalmazáshoz, sok szülő számára lehetetlennek tűnik, hogy gyermekének azonos stílusban adjon vallásos nevelést, mint aminőben ő részesült.

Ez a könyv segítséget kíván nyújtani mindazoknak – papoknak és szülőknek egyaránt – akik a kisgyermek neveléséért felelősnek, és erre kötelezettnek tudják magukat. Épp praktikus célkitűzésünk érdekében tudatosan mellőztük a tudományos módszert.

Azt kíséreltük meg, hogy a szülőknek és nevelőknek különféle módon – mese formájában, vagy egy felvetett kérdésre válaszként, vagy rövid megfontolás keretében – gyakorlati indítást adjunk a kisgyermek hitben való neveléséhez. Fejezeteink – évek folyamán írt cikkek – nem nyújtanak kész recepteket. Minden gyermek, minden helyzet sajátos követelményeket támaszt a nevelő számára, és neki mindig egyéni módon kell cselekednie és szólnia.

Az egyházi év ünnepeivel és ünnepi időivel, a különféle ünnepi szokások értékes alkalmakat nyújtanak arra, hogy a gyermeknek az első vallási *élményeket* közvetítsük, és ezek segítik vallási életük kifejlődését. Ezért nyújtunk az első részben példákat az ünnepek és ünnepi idők alakítására.

A kisgyermek utánzással tanul. A felnőttek imájában is utánzás által vesz részt. Hogyan lehet ezt az utánzó együttgagyogást Istennel való tudatos beszélgetéssé fejleszteni? – erről szól a második rész.

A kisgyermek azonban csak akkor tud Istennel beszélni, ha már meséltünk neki, – helyesebben: ha már beszélgettünk vele Istenről. Ezért hozunk a harmadik részben példákat arra, hogyan kíséreljük meg a gyermekekkel a beszélgetést Istenről és a hitigazságokról. A legfontosabb mondanivalónk e téren: Isten szeret minket. Bármit is mondunk, úgy dolgozzuk ki, hogy ezt fejleszthessük tovább, s ezen az úton haladhassunk előre.

Ez érvényes a kegyelmi életre való nevelésnél is. Itt sem juthat a gyermek tovább néhány lépésnél – az érett, öntudatos kegyelmi élet irányában. Hogyan segíthetjük meg első lépéseiben? Erre nyújt támpontokat a negyedik rész.

Az ötödik és hatodik rész arra világít rá, hogy a vallásos nevelést a mindennapi életből kell alakítani, és a nevelés egészébe beleépíteni.

Végül a hetedik fejezet a kisgyermeknek a Szentírás felé vezetését kívánja elősegíteni.

Bárcsak segítségére lehetne ez a könyv a kisgyermek nevelőinek, hogy megtalálhassák a vallásos nevelésnek azt a stílusát, amely megfelel egyrészt korunk igényeinek, másrészt a szülők hitéletének is, hogy így előbbre vihessék gyermekeiknek hitben való nevelését.

Dr. Hilda Laible

A fordító előszava

Egy bácskai magyar faluban történt a közelmúltban. Így sóhajtott fel egy tízéves magyar kisfiú: „Milyen kár, hogy nálunk csak a nagymama és én vagyunk katolikusok – de sajnos én is csak az elsőáldozásig”.

Ezt a kisfiút szülei megkereszteltették. Beírták hitoktatásra. Vasárnaponként elküldték misére. De a gyerek már az általános gyakorlatból jól tudta, hogy csak addig lesz ő is „katolikus” – míg le nem zajlik az elsőáldozás.

A II. Vatikáni Zsinat feladta a leckét: újarcú keresztényekre van szüksége a világnak.

Sokan úgy őrzik kereszténységüket, mint valami becses műemléket. Sajnálják, hogy a jelen átfutott rajta, és ma már „nem tudnak vele mit kezdeni”. Vasárnapokon, vagy nagy ünnepeken lefűjják róla a port. Megszellőztetik. De „hétköznapi” életüknek nincs hozzá köze. Másokat biztonsággal tölt el a tudat, hogy „tartoznak valahová”. Gyermekeiket megkereszteltetik, ragaszkodnak a templomi esküvőhöz és temetéshez. De ennyi elég is nekik.

Vannak, akik azt tartják, hogy hozzájárulásukon kívül születtek bele a kereszténységbe. Kényelmesek arra, hogy szakítsanak vele. De az sem igényük, hogy szerinte éljenek.

A Zsinat tiszta vizet öntött a pohárba.

Keresztény az, aki vállalja *Krisztus* evangéliumi programját. Az, aki teljes életét ráteszi Jézus Krisztusra. Őbenne az emberiség és a jóság jelent meg a földön. Ő az, aki azért jött, hogy az embernek élete és teljesebb élete legyen.

Legyen tehát a keresztény minél teljesebben ember, akkor lesz igazán keresztény. Nincsen külön „lelki” élet, és testi élet. Az embernek egyetlen, megismételhetetlen saját élete van. A keresztény esetében ez az élet Istennek odaadott élet. A keresztényben lakást vesz Isten. Benne Isten fénye ég. Nem reggel 6–7-ig, nem csak akkor, amikor imádkozik, nem amikor jelen van a szentmisén – hanem éjjel és nappal, mindig.

A keresztény ember által Krisztus érinti a világnak azt a részét, amellyel a keresztény érintkezik. Minden ponton, ahol a keresztény találkozik a világgal, az embertársal, az anyaggal, a technikával, a tudománnyal – azon a ponton Krisztus találkozik a világgal.

Krisztus az emberekért – *minden emberért* – jött a Földre. Szükségessé vált, hogy a II. Vatikáni Zsinat újra rávilágítson Isten népének küldetésére. A zsinat szellemében, aki még nem tette volna, annak most kell elkezdenie: amilyen bensőséges és mély kapcsolatot tartunk fenn Istennel, ugyanolyan pozitív jóakarattal kell a világban résztvennünk minden tevékenységben – napi munkánkban, hivatásunkban, az emberekkel való kapcsolatainkban – nem elzárkózva, nem visszahúzódva, nem visszautasítva, de nem is vitatkozva, hanem a szeretet, az építés, a tettek igaz nyelvén beszélve és szinte keresve a találkozások alkalmait, hogy akkor embertársaink számára bennünk jelenjék meg isteni Mesterünk jósága és emberisége.

Az a szülő, aki kereszténynek szánta gyermekét – ezt a keresztény „tartalmat” plántálja a növekedő életbe. Nagy hivatás, nagy felelősség. A „hitoktatás” – hittanra való beíratás – nem old fel a felelősség alól. A hitben való életre elsősorban a családi otthon neveli a gyermeket. Iskolai, vagy templomi hitoktatás ezt csak kiegészítheti.

Az a szülő, aki a hit szerint él, akinek Isten léte mindennapjait átjáró nagy *élmény* – annak nem lesz nehéz ebből az élményből lassankint a gyermek korának, fejlődésének megfelelően újabb és újabb *élményeket átadni* gyermekének. A szülői hivatást betetőzi, hogy aki a gyermeknek a testi életet „adja” – ezzel együtt azt a lehetőséget és felszólítást kapja, hogy gyermekének arcára rárajzolja Isten arcának vonásait.

Minél egyszerűbben formálja életét a szülő, minél nagyobb a házastársak egymás, és a gyermekek iránti szeretete, minél nyitottabbak a világ felé szolgálatkész, természetes emberi

jóságban, – annál gazdagabb lesz bennük Isten élete, annál sugárzóbb, mélyebb lesz keresztény voltuk.

Amennyire a természetes humánium alapján áll a keresztény ember és amennyire ezen az alapon polgári gátlásoktól, szentimentalizmustól mentesen meri életébe beépíteni az istenit és amennyire azt következetesen érvényre juttatja, annyira alkalmas arra, hogy széthúzó embertársait az egymást becsülni tudó szeretet egysége felé segítse.

Ki merné azt mondani, hogy ezek a gondolatok távol esnek ennek a könyvecskének távlataitól, hogy túlhaladják annak a körét, melyet a könyv szerény mécsvilága be akar sugározni?

Hilda Laible könyvét egy egyszerű magyar édesanya fordította le. Miközben ezt tette, a fenti gondolatok foglalkoztatták. Miért ne lehetne ezekről a gondolatokról őszintén szólni?

Mindnyájan érezzük, hogy az evangélium új bora a régi tömlőket már szétrepesztette. Új edényekre, új formákra van szükség. Az újarcú keresztények nevelése a családban kezdődik el. Hilda Laible könyvének fordításával elsősorban a *lelkipásztor* gondjain szeretnénk segíteni, akitől a keresztény szülő útmutatást vár. Bárcsak hozzájárulna ez a könyvecske, hogy minden családban, ahol a szülő gyermekét keresztény nevelésben akarja részesíteni, ne csak, mint az a bácskai kisfiú mondta: a „nagymama”, hanem a család a maga egészében lenne keresztény, – azaz viselné magán azokat a vonásokat, amelyekre még a világnak sohasem volt akkora szüksége, mint napjainkban: a mi Urunk Jézus Krisztus emberiségének és jóságának vonásait.

Magyar Ilona

Ünnepek és ünnepi idők

Advent

Annak az embernek az életéből, aki nem tud ünnepelni, hiányzik valami, ami az embert emberré teszi. Ezt a ritka művészetet, az ünnepelni tudás művészetét, a család kell, hogy ápolja, és hogy a következő nemzedéknek átadja. A gyermek vallási életének fejlődésében, az ünnepeknek nagy a jelentősége. Az egyes ünnepeket a családban úgy kell megülni, hogy az ünnep valóban ünnep legyen – mélyítse el a nap titkának mondanivalóját, s hagyjon mély, maradandó nyomot a gyermek lelkében.

Az Advent mondanivalója kettős. Egyrészt emlékeztetni akar az Úr végső eljövételének nagy napjára. De elsődleges tartalma, hogy a karácsonyra előkészítsen. A kisgyermek számára az Adventnek ezt a második tanítását kell nagyon alaposan kiaknáznunk. Az adventi hangulat megteremtésének egyik kiváló eszköze az adventi koszorú.

Fenyőből készül. Négy gyertyája közül advent első vasárnapján gyújtjuk meg az elsőt. A második vasárnapon már kettő ég, a harmadikon három, a negyediken mind a négy. Az Advent négy hete a Megváltóra való várakozás négy ezredévével jelképezi.

A felnőttek és a serdültebb gyermekek számára a gyertyagyújtáshoz hangulatos, mélyértelmű adventi műsorokat szerkeszthet az édesanya, vagy a családi együttes. A 3 évesnél fiatalabb korúak számára a felnőttek programja fárasztó. Ne is legyen hosszú a kis ünnepség ott, ahol ilyen korú gyermek van a családban! A kicsi számára maga a fény a legnagyobb élmény. Sötétítsünk el, s érzékeltessük jól, hogy a világosság a sötétségben hogyan ragyog fel. Egy szép adventi ének, az édesapa rövid imája – ha csak annyi is, hogy „Jöjj Uram, Jézus!” – szinte elég is. Ha őszinte, meleg szívekből fakad a fohász, alig kell több, hogy a kis családi adventi ájtatosságon való pusztá jelenlét mélyreható élményt jelentsen a legkisebbek számára is.

A 3-4 éves gyermeknek már lehet ennyit mondani: Jézus születésnapját várjuk. Ennek megünneplésére elő kell készülnünk. Elolvashatjuk a Szentírásból az Angyali üdvözlőt, vagy a betlehemi utat, a szálláskeresést. Ügyesen kell a szöveget beosztani, hogy az eseményekkel ne fussunk túlságosan előre. A közelebbi előkészület kb. karácsony előtt két héttel kezdődjék.

Legyen arra az édesanyának gondja, hogy a gyermekeket ne vegye körül túl hamar az ünnepi készülődések nyüzsgése. Az igazi előkészülethez bensőség, csend, elmélyedés illik – s ne a körül forogjanak a kis szívek vágyai, hogy ki milyen ajándékot szeretne.

Az 5-6 évesek előkészületi ideje már hosszabb lehet, ennek éppen megfelel a négy adventi hét. Ebben az életkorban már magáról a koszorúról is beszélhetünk. Ilyenformán: Isten a világot jónak és szépnek teremtette. Azt akarta, hogy a földi élet után örökre boldogok legyünk. De az emberek nem fogadtak szót, és elfordultak a jó Isten parancsától. Azt mondták: nekünk nem kell Isten! Ez az elfordulás Istentől a bűn. (Tudatosan nem beszélünk eredeti bűnről, paradicsomról, Ádámról, Éváról. Az eredeti bűn fogalma a gyermeknek nehéz. A bűnbeesésről majd csak akkor beszéljünk a gyermeknek, ha a gyermek képes lesz rá, hogy a kinyilatkoztatás képes beszédét megértse. Ha túl korán kapja a gyermek, megtörténhet, hogy egyoldalúan úgy fogja fel, mintha valóban úgy történt volna, és a későbbiek során lesznek majd nehézségei, hogy a képes beszéd lényeges mondanivalóját megfejtse. Ugyanezt a szempontot szem előtt kell tartanunk akkor is, amikor a teremtéstörténetről szólunk. Csak így mondhatjuk el, hogy mindent megtettünk, hogy a gyermektől mindent távortartottunk, ami vallásos fogalmainak tiszta kialakulásában megzavarhatná.) Az embereknek nemsokára fel kellett ismerniök, hogy bűnben élni nem jó. Isten pedig, akit az ember elhagyott, az embert még mindig szerette. Nem akarta, hogy

magányosan a sötétségben maradjon. Ezért megígérte az embernek a Megváltót. Az ember akkor még nem tudta, ki lesz az a Megváltó, azt sem tudta, mikor jön el. De Isten ígérete a Megváltóról, a remény, hogy majd eljön – ez volt az a világosság, amely a sötétségben felragyogott. Úgy ragyogott fel a sötétségben, mint ennek a gyertyának a fénye, amelyet most meggyújtunk, itt az adventi koszorún.

Később Isten többet is mondott a Megváltóról. A próféták által megüzente, hogy hol fog születni, hogyan fog lefolyni az élete. (Egyes részeket a gyermekek is megértenek, pl. Te Betlehem, vagy: Gyermekek született nekünk, stb.) A fény mindig erősebb, mindig világosabb lett és vele az emberek reménysége. Először csak egy gyertyát gyújtunk meg a koszorún, aztán mindig eggyel többet, majd az utolsó vasárnap már mind a négyet.

Ha így megértetjük a gyermekkel, hogy a fény növekedése érzékelteti a karácsonyi várakozás beteljesülését, lassan azt is meg fogják érteni, hogy karácsony szent estéjén, mikor a Kis Jézus megszületett, miért ég annyi gyertya a templomban, miért ragyog gyertyafényben a karácsonyfa. Minél nagyobb lesz a gyermek, annál inkább a Kis Jézus lesz a karácsony értelme és tartalma, s annál jobban megértik a liturgia szövegét is, amelyben olyan sok szó esik a karácsonyi világosságról.

A karácsony előtti napokban a betlehem előkészítésébe is bekapcsolhatjuk a gyermeket. Lassan előkészítve úgy lehet intézni, hogy a szent estén már csak a Kis Jézust kelljen a jászolba helyezni. Szűz Máriának és Szent Józsefnek az alakját esetleg közben el lehet helyezni az először még üres istállóba, hogy a közben elmondott történetet szemléltesse (Angyali üdvözlés, nem találtak szállást a városban, stb.)

Kedves szokás a nyugati országokban az adventi naptár

Akadnak még édesanyák, akik gyermekkoruk adventi estéire úgy tudnak visszaemlékezni, hogy minden este kigyújtottak egy kis ablakot az adventi naptáron – minden nap eggyel többet – és micsoda izgalom volt, mikor végre kinyílt az utolsó ablak is, – és megjött a Kis Jézus. De szívesen megszereznénk a mi gyermekeinknek is ezt az örömet! Csakhogy, hol is vegyünk alkalmas adventi naptárt? Készen nem igen talál az ember megfelelőt.

Játék és papírzületekben ugyan ráakadhatunk ilyesféle naptárra. De legtöbbször ezeknek a mondanivalója már nagyon messze esik a karácsonyvárás igazi tartalmától. Kedvesek a kis meseszerű képek, hogy a mennyei konyhában hogy szorgoskodnak angyalok és törpék, hogy sütik a finom karácsonyi nyalánkságokat... láthatunk bűbajos téli erdőt iramló szarvasfogatokkal, vagy akár angyalokkal is, különösen a nyugati országokból gazdag importanyaga van az ilyenfajta cikkeknek, de ezeknek nem sok közük van az igazi Adventhez.

A keresztény anya, aki gyermekét a Kis Jézus születésére akarja előkészíteni, ezekkel nem lehet megelégedve.

Mi ugyanis elsősorban az égi ajándék felé akarjuk fordítani gyermekünk figyelmét.

Az lesz a legcélravezetőbb, ha az édesanya maga készít, férje, vagy nagyobb gyermekei segítségével egy adventi naptárt. Pl. kartonpapírból négyzetalakú házat vágnak ki, ragasztanak össze. A négy adventi hétnak megfelel a ház négy oldala, négy fala. Rajta a négy adventi hét naptár szerinti napjainak megfelelő ablakok. A vasárnapok díszesebbek. Esetleg az egyes napok ablakaiban, az ablaktáblákra lehet felírni, vagy az ablak alá egy-egy szép jelmondatot az adventi nap miseszövegéből, vagy egy-egy ügyes rajzot alkalmazva is lehet gondolatot ébreszteni. De akinek nincsen rajzkészsége, szentképekből is vágthat ki egy-egy részletet, vagy vallásos tárgyú levelezőlappal...

Az édesanya, akinek sikerült megszerkeszteni egy ügyes kis adventi naptárt, vegye ölébe a kisgyermekét és mesélje el neki, hogy nemsokára a Kis Jézus születésnapja lesz. Ez az egész világ nagy ünnepe, mindenki öröme. Aztán magyarázza meg a gyermeknek az adventi naptár használatát. Mikor egy-egy napnak a végére értünk, kinyitunk egy-egy ablakot. Minden nappal

közelebb jutunk a karácsonyhoz. És mikor az utolsó (ez inkább *kapu* legyen) kinyílik, akkor itt van maga a karácsony, Jézus születésének ünnepe.

Az adventi naptár azért nagyon kiváló eszköze a család karácsonyi előkészületének, mert nem csak vasárnap – az advent folyamán mindössze négy alkalommal – hanem *mindennap* összegyűjti a családot néhány bensőséges pillanatra. Megéri a fáradságot, hogy az édesanya nagy gonddal és sok fejtöréssel, utánajárással nekivágjon az úttörő munkának, hogy elkészítse a kis adventi naptárt, megéri, mert fel sem mérhető az értéke ezeknek a bensőséges perceknek, melyeket a gyermek számára biztosít vele. A „szöveg”, amit a szülő elmond, mindig legyen nagyon egyszerű, könnyen érthető. És mindig legyen *igaz*. Még azt is jó tudni az édesanyának, hogy a kicsi gyermek nagyon szeret utánozni, mozogni is – és minél többféle tevékenységre kap indítást, annál átfogóbb, mélyebb lesz az élménye. A képet látja, a kis történetet hallja, – de legyen szöveg, amit ő maga is *mond* – pl. az angyal így köszöntötte Máriát: Üdvözlég Mária... Mondassuk el a gyermekkel is. Mondd szépen te is: Üdvözlég Mária. Sőt, az angyal mélyen meghajolt a Szűzanya előtt. Szólítsuk fel a gyermeket is, csináld csak te is; így hajolt meg az angyal – mutassuk, s azonnal lelkesen és áhítatosan utánozni fogja...

Mikulás ünnepe

Az adventi időbe beletartozik a Mikulás ünnepe is.

Szent Miklós ünnepe általánosan elterjedt szokás. A felnőttek azt gondolják, hogy ettől a naptól igazán nem szabad a gyermeket megfosztani, s a legtöbb családban lázas készülődések előzik meg a Mikulás estét, ott ahol kisgyermek van. Tulajdonképpen örülni kellene mindenkinek, hogy van egy ilyen *igazán* a gyermek örömét szolgáló ünnep.

Manapság azonban éppen a Mikulás az egyik bizonyosság, hogy az emberek elfelejtettek jól és helyesen ünnepelni. Elrontották az ünnep igazi mivoltát. Elsekélyesítették, megfosztották mélységétől, igazi értelmétől. Leszegényítették, kifosztották, kiüresítették az ünnepet. És ki az igaz kárvallott? Az, akinek a legnagyobb örömet akarnánk pedig szerezni, akit gazdagítani akarnánk – a gyermek.

De az ilyen ünnepléssel a gyermek nem lesz gazdagabb. Csak érzékiességét, birtoklás utáni vágyát hizlaljuk – az élvezet legalacsonyabb fokát biztosítjuk neki – kis szívébe nem oltunk vágyat a végtelen felé...

Itt szólnánk róla, hogy tulajdonképpen miben is állna az igazi ünnep.

Legyen az ünnepnek mindenképp előtt értelme, mondanivalója. Ez a mondanivaló legyen a lényege. Ez legyen a központ, ami köré minden csoportosul. Nem biztos, hogy erről a mondanivalóról sokat kell, vagy fogunk beszélni. De ha a mondanivaló lelke él bennünk, akkor minden erről fog beszélni. És ez a „minden” el is fogja mondani azt, amit tanítania kell...

Az ünnep körül legyen minden *szép*. A ruha ünnepi. A hely feldíszítve. (Asztal, szoba, ház, stb.) Az ünnepet *nem egyedül üljük* az ünnep a *közösség öröme*. Hozzátartozik ezért az ünnepi lakoma is. A közös étkezés a közösség összetartozásának alkalma, jele, megerősíti az összetartozás érzését.

Nem hiányozhat a *beszéd*. Ez fejezi ki, teszi érthetővé az ünnep értelmét.

Hozzátartozik az ünnephez a *vidámság*. Minden, ami az örömet, a vidámságot szolgálja, azért történik, hogy az ünnep ajándékát érzékeltesse, a lélek gazdagodását a szeretetben. Hogy azonban a vidámság ne legyen féktelen, ne csapjon izléstelenségbe, fegyelmetlenségbe, éppen ezért kell, hogy legyen az ünnepnek stílusa. Ezért van az ünnepnek *szertartása*, vagyis előre meghatározott programja. Sok ünnephez hozzátartozik az ajándékozás is.

Ha mindezeket jól átgondoljuk, be kell látnunk, hogy a Mikulás ünneplésének azt a formáját, amely a legutóbbi években kialakult a polgári családokban, erősen revízió alá kell venni ahhoz, hogy valóban alkalmas legyen arra, hogy a család *keresztény* és ne pogány ünnepe legyen.

A Mikulás ünnep szándéka, eredeti értelme, hogy emléknapja legyen az Egyház egyik szentjének, Szent Miklósnak. Szent Miklós segítőkészségéről, adakozó szeretetéről volt nevezetes.

A Mikulás ünnep *szándéka és értelme*: a szent myrai püspökre, Szent Miklóstra való emlékezés és az ő tisztelete. A szent püspök ismert volt jótékonyágáról, segítőkészségéről, életében már mindig azon fáradozott, hogy másoknak örömet szerezzen.

Az ünnep előkészítése

Előkészítésül el kellene mondanunk gyermekeinknek a Szent életének történetét. A gyermekek életkorától függően tudunk aztán a történetből olyan mozzanatot kiemelni, amely a Szent említett jellemvonásait szemléletesen ábrázolja.

Már az egészen kicsiny gyermeknek is meg tudjuk a maga módján magyarázni, miért lett szokás nálunk Szent Miklós napjának előestéjén, hogy a felnőttek felöltözzenek Mikulásnak, s ajándékkal lepják meg a gyerekeket. Azért teszik ezt, hogy minden gyerek ismerje meg Szent Miklóst, s azért kapnak a gyerekek ajándékot, mert Szent Miklós is megajándékozta a gyerekeket.

Mikulás-est a családban

Ha a Mikulás-estét családi ünnepként akarjuk megülni, az édesapa, nagypapa, vagy nagyobb fűtestvér öltözhet fel Mikulásnak.

Leghelyesebb, ha a gyerekek *tudják*, ki lesz a Mikulás. Egészen nyugodtak lehetünk, érteni fogják a játékot, a *valóságot* fogják megélni. Főleg a kicsik, teljes komolysággal és áhítattal fogják köszönteni a Szent Püspököt, hallgatják szavait, a kis rigmusokat. Maga a „program” legyen már előre elkészítve és rögzítve. Az ilyen módon megjelenített Mikulás láttán a gyerekek nem fognak félni, s felszabadult örömmel adják át magukat az ünneplésnek.

Természetesen a Szentet megjelenítő személy ne merüljön el a gyermekek hibáinak emlegetésébe és dorgálásába. Ha valóban Szent Miklóst akarjuk ünnepelni, akkor az ünneplésnek méltónak kell lennie őhozzá, aki örömszerző volt, a gyerekek jóságos barátja – nem pedig valami ijesztő. Ha nem így fogjuk fel az ünneplést, értelmét veszti az egész. Természetesen a Krampuszt, a gyermekeket ijesztő figurát, be sem engedjük a mi családi ünnepünkbe, azt meghagyjuk a pogány Mikulás-ünneplőknek.

Az ünneplésnek ez a módja arra is jó, hogy nem kell a szülőknek túlságosan titkolózni. A gyerekek előtt úgyszólván előbb-utóbb fellebben a titkok fátyola, a csalódás viszont később megszürkíti az ünnepek örömeit, s a felnőttekben el is vész a gyermek bizalma.

Az ajándék, amelyet az így megjelenített Mikulás hoz, nem is kell, hogy nagyon gazdag legyen. A szülőtől nem is várnak annyit, mint egy csodálatos égi vendégtől.

Ne felejtjük el, hogy a gyerek számára a *játék* a legfontosabb. A közönséges alma, amelyet ő a Mikulástól kap, egészen más ízű, mint egy közönséges alma.

Ilyen módon a gyermekben nem támad fel az elégedetlenség sem, hogy ő miért kapott talán kevesebb ajándékot, mint a szomszéd gyermek. Nem az lesz az élménye: ezt és ezt hozta nekem a Mikulás. Hanem: nálunk *így ünnepeljük* a Mikulást. Olyan szép volt nálunk a Mikulás este! Mindnyájan játszottunk, apa és a nagymama is...

Boldog és megelégedett gyerekekkel ülhetünk aztán az ünnepi vacsora asztalához, amelynek jellegzetessége, hogy a Mikulás ajándékai, alma, dió, mogyoró, mézeskalács, ne hiányozzanak róla. Az esti ima után pedig, amelyet kiegészíthetünk még egy szép kis könyörgéssel, megemlékezéssel Szent Miklóshoz, gyermekeink nyugodt alvásba merülhetnek.

Az esti ima pl. ilyen lehet: „Szent Miklós Püspök, mi megünnepeltük a Te ünnepedet, és ez olyan szép volt, köszönjük Neked. Segíts nekünk, hogy megtanuljuk Tőled, másoknak hogyan kell örömet szerezni, úgy, mint Te is tetted.”

Miért játsszunk Mikulást?

Egy óvónő a következőképpen próbálta megmagyarázni a gyerekeknek az előbbieken ismertetett Mikulás ünneplést.

Mikor Szent Miklós meghalt, a városatyák, akiknek a Püspök temetéséről kellett gondoskodniuk, nagy gondban ültek együtt. Az elhunytól beszélgettek, aki már a jó Istennél van. Kár, mondta az egyik közülük, hogy minden gyermek nem tudhatta meg, milyen jó ember volt Miklós Püspök, s hogy mennyire szerette a gyerekeket. És a mi gyermekeink? Akiket ő eddig mindig olyan szeretettel ajándékozott meg, nekik ki fog ezután örömet szerezni?

Erre az egyik megszólalt: Mi lenne – mondta – ha a mi jó Püspökünknek a nevenapján minden évben felöltözne valaki Miklós Püspöknek, és az ő nevében a gyermekeket megajándékozná?

Igen, igen, kiáltották mindnyájan, minden évben ezután, ha az ő nevenapja eljön, úgy, mint ő tette, mi fogunk másoknak örömet szerezni.

És azóta ünneplik a világon mindenütt így Szent Miklós nevenapját!

Karácsony

Középpontban a Betlehem

Fiatal édesanya leveléből, melyet négy éves gyermeke keresztanyjának írt, idézünk:

„...igen, a karácsony! Az uram a karácsonyfából valóságos kultuszt űz. Az ő felfogása szerint a karácsonyfa jelentsen esztétikus élményt, élvezetet. Úgy érzem, a tavalyi karácsonyunk egészen pogány volt. A karácsonyfa volt mindennél fontosabb.

Keresztmama, kérlek, küldjél Bertikének egy kis jászolt, vagy valamilyen ügyes kis Betlehemet, Te olyan találékony vagy! Én meg nem tudok hozzájutni, hogy vegyek. Magam készíteni? Ehhez nincs érzékem. Csak annyit tudok, hogy még egy olyan pogány karácsonyt, mint a tavalyi, nem szeretnék.”

Ezt a levelet nem mi találtuk ki. Igazi levél. Hogy mi zajlott le ennek a fiatal édesanyának a szívében, aki írta!

Valószínűleg neki magának is hasonló „polgári” karácsonyokról voltak élményei, emlékei. Viszont érezte, hogy a karácsony sokkal sokkal több a szépen díszített karácsonyfánál, az ajándékoknál, az ünnepi külsőségeknél... Hogy mivel több, azt maga sem tudta, de őszintén kereste, mert gyermekének többet akart nyújtani annál, mint polgári környezete. Ezért fordult a keresztmamához, hogy kis jászolt kérjen. Vajon sikerül-e neki ezen az úton bensőséges, igazi karácsonyt varázsolni otthonába? Magában a jászol ehhez nem elég.

Mit mond nekünk ez az ünnep?

Az előbb idézett édesanya gondja legyen indíték arra, hogy elgondolkozzunk, hogyan rendezzük meg a mi gyermekeink karácsonyát. A karácsonyfa, az ajándékok, és a sok nyüzsgés lesz a fő dolog?

Úgy fogjuk-e megélni a karácsonyt, mint az Isten emberréválásának nagy titkát, – avagy csupán kedves ünnepet ülünk, amelyen a gyermekek ajándékot kapnak és várnak?

Az-e ennek az ünnepnek a fő hangulati tartalma, hangulatának csúcspontja, hogy örüljünk annak, hogy másoknak örömet szerzünk? Vagy egy sokkal mélyebb emberi, keresztény tartalom

tölti meg ünnepünket, annak az öröme, hogy az Isten emberréválása mindnyájunk számára Isten szeretetének legnagyobb ajándéka? Értsük meg, hogy a Jászolban fekvő Kisdedet kell az ünnep középpontjába állítani.

Megértik-e ezt a gyermekek?

Bizonyára nem. Még későbbi években is csak nehezen, vagy alig tudjuk a karácsony titkát megragadni és átélni. Hát még akkor, ha kezdettől fogva nem a karácsony lényege felé fordítottuk a gyermek figyelmét. De csak akkor tudjuk magunk is, ha a karácsony a mi számunkra is elnyerte újra igazi értelmét. Mi magunk is csak így tudjuk gyermekeinket igazi karácsonyi öröme felkészíteni, olyan karácsonyra, amely Krisztus születésének lesz ünnepe.

Ha egy születésnapot nagyon szépen akarunk megünnepelni, át kell élni saját születésnapunkat. Kis adventi ünneplések a családban alkalmat adnak rá, hogy a gyerekeknek elmondjuk Krisztus születésének történetét, ahogy azt az Evangéliumban Lukács pl. leírta.

És ha a jászol értelmet nyert életükben, akkor idő és tehetség szerint, mesélhetünk a gyerekeknek a betlehemről, vagy akár építhetünk is egy kis, magunk készítette betlehemet.

Azoknak pedig, akik ezt nem merik, mert egy jó betlehem sokba kerül, azt tanácsoljuk, hogy először csak a Kis Jézus alakját szerezzük be, s fokozatosan egészítsük ki a többi alakokkal. Így minden évben újabb meglepetést jelenthet egy-egy újabb alak beállítása a betlehembe.

A mi karácsonyunk

Titokban, hogy a gyerekek ne vegyék észre, a karácsonyfát feldíszítjük, az ajándékokat elkészítjük. Attól függ, mekkora a lakás, az ajándékokat vagy a fa közelébe tegyük le, vagy a másik szobában helyezük készenlétbe. Ezáltal elkerüljük majd, hogy a gyerekek, amint a szobába belépnek, amelyben a karácsonyfa és a betlehem áll, mindjárt az ajándékokat vegyék észre, és szívük azonnal ahhoz tapadjon. (A Kis Jézus alakja legtöbbször kisebb, mint az új baba, vagy autó!)

Ha a gyertyákat meggyújtottuk a karácsonyfán, a csengő szavára egy karácsonyi éneket énekelve, beléphetnek a gyerekek. Amint a betlehem elé állnak, az apa elolvassa, egy-két bevezető mondattal, s ha van szép családi Biblia – abból, a karácsonyi Evangéliumot (Lk 2,1-14). Egészen kicsi gyerekeknél, mivel ez túl hosszú lenne, csak a 8-14. verset.

Ezután a szülők és a gyermekek, amikor már együtt tudnak énekelni, elénekelnek egy karácsonyi éneket, a Mennyből az angyalt. Ha a gyermekek tanultak egy szép karácsonyi verset, vagy imát, elmondhatják.

A kis karácsonyesti ájtatosság az apa, vagy anya által szövegezett imával zárul; köszönet az Istengyermekeknek, hogy eljött, kérelem a család ügyeiért.

Ezután következik majd az ajándékok leleplezése. Behozzuk, vagy a másik szobába megyünk. Ha a gyerekek is készítettek a szülők számára ajándékokat, szeretik maguk kiosztani, mielőtt megnéznék, hogy ők mit kaptak. Az ajándékok kicsomagolásának, megcsodálásának, az új játékokkal való első játszásnak az idejét az édesanya fel tudja használni, hogy a karácsonyi vacsora utolsó előkészületeit elvégezze.

Szép lenne a karácsonyi asztalhoz vendéget hívni, egy magányos idős nénit, vagy szomszédot, akinek nincs senkije. Ilyen cselekedet által közvetlen élmény lesz a felebaráti szeretet a gyermek számára és a betlehem egész különleges értelemben a karácsonyi ünneplés középpontjává lesz.

Mi az igazság? Ki „hozza” az ajándékokat?

Egy levélből:

„Mit mondjak kisgyermekemnek, – aki még nem is jár iskolába – a Kis Jézusról, aki az ajándékot „hozza”? Mikor egyszer egy karácsonykor, ismerős családot látogattunk meg, ezt kérdezte: miért hozott Jézuska Teri néninek nagyobb karácsonyfát, és szebbet is, mint nekem? Máskor egy ismerős megmutatta neki a bábszínházat, amit annak a fia a Kis Jézustól kapott, a fiam el volt tőle ragadtatva, és természetesen ezt kérdezte miért hozott a Kis Jézus ezeknek a gyerekeknek többet, mint nekem? Így folytathatnám... Sokszor gondolkoztam már azon, nem lenne-e helyesebb a gyermeknek megmondani az igazságot, hogy a karácsonyfa és az ajándékok a szülőktől valók? A gyermek most még elhiszi, hogy a jászolban fekvő Kis Jézus hozza az ajándékot. De egyszer rájön, hogy édesanyja hazudott neki. Úgy hiszem, hogy a gyermek karácsonyi örömét aligha zavarja, ha tudja, hogy a szülők készítik el az ajándékokat.”

Egy másik levél hasonlóan ír:

„Jómagam sokáig nem tudtam elhatározni, hogy kisfiamat felvilágosítsam. Már 6 éves. Okosan gondolkodik, őszinte lelkesedéssel írt levelet a Kis Jézusnak. A levelet az ablakba tette. Néhány nap múlva újabb levelet írt. Ekkor megkérdezte: vajon mit szól a Kis Jézus hozzá, hogy kérését kiegészítette? Mivel tehát egyenesen tőlem érdeklődött, dobogó szívvel meg kellett mondanom neki a valóságot. Elmondtam, bár nem első ízben, de most egészen részletesen, hogy mi történt Betlehemben.

És látod, mint ahogy minden esztendőben megünnepeljük a te születésnapodat, úgy ünnepeljük meg minden karácsonykor a Kis Jézus születésnapját. De mivel a Kis Jézusnak nem tudunk igazi ajándékot adni, azért az emberek ezen a napon egymásnak adnak valamit, amivel örömet szereznek egymásnak. A Kis Jézus úgy örül az ajándékoknak, mintha ő maga kapta volna. Csönd lett. Azután láthatólag fellélegzett az én kis fiam: – „Mindig gondoltam magamban, hogy lehetetlen, hogy a Kis Jézus minden esztendőben megszülessen ilyen kicsinek, és minden embernek és gyereknek ugyanabban az időben ajándékot hozzon” – mondta. Tehát, már gondolkozott, de nem nyilatkozott efelől. Aggódva vártam, csalódott-e? De ő megkérdezte: akkor az idén én már mindnyájatoknak adhatok valami ajándékot? És rögtön elkezdett tervezni, kinek mit ajándékozzon. Levele, amelyet a Kis Jézusnak a saját kívánságairól írt, már nem volt többé fontos. Hogy ezt a felismerést mindjárt hasznosítsuk, a következő napokban bementem vele a városba, hogy kis megtakarított pénzeszkéből ajándékokat segítek vásárolni. Meg kell azt is mondanom, hogy nem volt könnyű dolgom. Igen igényes volt az ajándékok kiválasztásában! De öröme, – leírhatatlan volt!

A szent estén, és nekem ez külön örömet okozott, nem fordította figyelmét a kapott ajándékokra, hanem először az ő ajándékait osztotta ki közöttünk, és amikor meggyőződött róla, hogy nagyon örülünk, csak azután foglalkozott a maga ajándékaival. Mondhatom, nagyon örültem, hogy ezt a nehéz fejezetet ilyen jól sikerült megoldanom. Minden további gyermeknél a legelejétől fogva el fogok kerülni minden hazugságot a Kis Jézus ajándékozásával kapcsolatban.”

És mi?

Ezeknek a leveleknek az írói a saját gyermekeiken tapasztalták a Jézuska-mese veszélyeit. Mindketten arra az elhatározásra jutottak, hogy további gyermekeiknek elejétől fogva a valóságot mondják el.

Sok fiatal szülő azonban még úgy véli, – saját szép emlékeire alapozva, amikor még ők maguk hinni tudtak a „Jézuskában” – hogy ezt a szép élményt nem vonhatja meg a gyermektől. Ezért röviden utalunk néhány lehetséges veszélyre. Ha a gyermek a valóságot más gyerekektől

tudja meg, és esetleg kinevetik, hogy olyan buta és ilyeneket elhisz, a kigúnyolt gyerek megneheztel szüleinek; – hazudtok nekem, – fogja gondolni, és elveszti bizalmát a szülőben. Nem érzi magát többé olyan biztonságban, mint azelőtt. Később majd, amikor pedig arra a bizalomra nagy szüksége lenne a gyermeknek, a bizalom nem lesz meg.

A vallásos nevelést is károsodás érheti a Jézuska-mese által. A gyermeknek hamis elképzelése lesz a „Jézuskáról”. Ehhez hozzájárulhatnak külső tényezők is; felnőttek elbeszélései, áruházak reklámjai, giccses szentképek Kis Jézus ábrázolásai; a kislányos arcú Kis Jézus, leomló selymes hajfürtökkel. Ki az igazi Kis Jézus? Hogyan szeresse a gyermek ezt az Istengyermet, aki ugyan nagyon aranyosnak látszik, de mégsem igazán egyformán szereti az embereket. Lám, a másik gyereknek több és szebb ajándékot hozott, mint neki, és nem hozta azt, amit annyira kért, nem hallgatta meg, becsapva érzi magát. Tetézni is lehet a csalódást még, ha így beszélünk: „ha nem leszel jó, nem hoz ám semmit”. Így lehet hamis elképzelést támasztani a gyermekben Isten igazságosságáról, az Istengyermekekről.

„Nekem nem ártott”, mondhatja valaki, a Jézuska-mese védelmében. Azonban ki tudja megítélni, vajon a karácsonynak nem tudott volna-e az illető jobban a mélyére hatolni, nem tudta volna-e a karácsony tartalmát mélyebben megragadni, ha a külsőségektől független gyermekélményei lehettek volna, ha mint kisgyermek, meghallhatta volna az Evangélista tiszta hangját, az Egyház szavait: „Gyermek született nekünk, Fiú adatott nekünk.”

A böjti idő

Kisgyermek és böjt – látszólag idegenek egymás számára. De mit jelent nekünk felnőtteknek a böjti idő? Böjtölni nem annyit jelent, mint megtartóztatni magunkat bizonyos ételektől, kevesebbet enni, vagy vezeklési alkalmakat keresni. Sokkal inkább abban áll a böjt, hogy az egészségtelen önszeretettől elforduljunk és rátaláljunk az igaz felebaráti szeretetre. Miért ne tudnánk erre az útra a gyermekeket is rávezetni?

Hamvazószerdán meghamvazkodunk. Vigyük el magunkkal kisgyermekünket is. Ha megszokta, hogy édesanyjával a templomba járjon, természetes is lesz ez. Az egészen kicsik még nem értik, mi történik ott. A nagyobbak elvárják, hogy magyarázatot adjunk a dolgok miértjére. Hogy ne kelljen a halálról beszélni a gyermeknek, amit még ő nem értene, a pap szavait mindössze így magyarázzuk: „Most arra figyelmeztet a tisztelendő atya bennünket, hogy most kezdődik a nagyböjt. Régebben az emberek ilyenkor hamut hintettek a fejükre vezeklésül. Ezért szór a mi fejünkre is hamut a tisztelendő bácsi.”

A böjti időről a gyerekeknek ezt mondhatjuk: „A húsvét előkészítő időszaka a böjt, éppen úgy, mint ahogy a karácsonyt az advent készíti elő. Emlékszel, karácsonykor az Úr Jézus születésnapját ünnepeltük, húsvétkor a feltámadását fogjuk ünnepelni. Erről még beszélgetünk. A húsvét nagy ünnep. Az öröm ünnepe, mert Jézus feltámadt. Ezért elő kell készülnünk, hogy a legmértőbben megünnepelhesük majd. Ezt úgy tudjuk megcsinálni, ha kedvesek vagyunk egymáshoz és örömet szerzünk egymásnak. Tudod, hogy te nekünk, nekem és édesapádnak, akkor szerzed a legnagyobb örömet, ha szófogadó és engedelmes vagy. Ezt most különösebben is megpróbálhatod. Így, hat hét múlva, mindnyájan igazi, boldog húsvétot ülünk majd.”

Némely szülő talán azt hiszi, hogy Jézus szenvedéséről kell nagyon sokat beszélni, hogy a részvétet felkeltse a gyermekben, hogy jó elhatározásokat, igyekezetet keltsen bennük. Felvetődik a kérdés, vajon a gyermekben megvan-e a részvét képessége. Részvétet csak az iránt érez az ember, akit nagyon szeret. Először tehát fel kell kelteni a gyermekben a szeretetet Jézus iránt. Sem a nagyhét, sem az azt megelőző böjti szövegei a liturgiának, – nem emelik ki különösebben a Jézus szenvedései iránt ébresztendő részvét érzelmét. Sokkal inkább a megváltás ajándékai iránti kérelmeket adják a hívek ajkára. Mikor az Egyház Krisztus szenvedését szemünk elé állítja, Isten végtelen jóságát akarja hirdetni, s ezáltal tudatosítani vétkünök nagyságát.

Nem kell, hogy a böjti időben többet beszéljünk a gyermekeknek Istenről és Jézus szenvedéséről, hanem *másképpen*. Ha a Szentírásból el akarunk valamit mondani, a liturgia szellemének megfelelően mondjuk el, és mutassuk be nekik Jézust, mint aki jót cselekedvén járt körül, s mint akinek hatalma volt... Az Evangéliumban nagyon sok anyagot találunk hozzá.

Mindenekelőtt, úgy kell elmondanunk, hogy a gyermeknek élménye legyen – s ha majd odajutunk a nagyhét borzalmaihoz, a gyerek érezze meg, hogy mindezt a szenvedést mennyire méltatlanul vállalta magára a mi Urunk, hogy ezt nem érdemelte az emberektől, akiknek mindig csak jót tett... Így előkészítve tudják a gyermekek megsejteni a nagyságát, hogy Jézus azért halt meg, hogy mi újra Isten gyermekei lehessünk.

A keresztségben leszünk Isten gyermekei. A böjti liturgia többször utal a keresztségre. A böjtöt így arra is felhasználhatjuk, hogy a gyermekeknek a keresztségről mondjunk valamit. Jézus jeruzsálemi bevonulásáról beszélve, már a virágvasárnap előkészítését végezhetjük el. Mondjuk el a gyermekeknek, hogy ez különösen a gyerekek ünnepe, hiszen ők vonultak ki az Úr Jézus elé pálmaágakat lengetve. Természetesen a nagyobbakat elvisszük a körmenetre, előtte lehet együtt barkát szedni és előkészíteni virágvasárnapra.

A nagyhéten Jézus szenvedéséről beszélünk. Maga az Evangélium a kemény tényeket említi, s nem beszél arról, milyen mély sebei, mekkora fájdalom volt Jézusnak...

A képek, amelyeket mutatunk a gyermeknek, ne legyenek túlságosan naturalisztikusak. Legyen a Kereszt a központban, Virágvasárnap után a megszentelt barkával díszítsük fel otthonunkat.

A böjti imákhoz a liturgia útmutatást ad, de magunk is fogalmazhatunk imádságokat, amelyek gyermekeink sajátos világára vannak szabva. Csoportosítsuk az ima gondolatait a csodákat tevő, betegeket gyógyító, szomorúakat vigasztaló Krisztus köré – imádkoztassuk a gyermekeket azért, hogy tudjanak ők is másokhoz jók lenni, a keresztségi kegyelmeket felhasználni.

Nagyhéten a kereszt megtisztelésének imáját mondjuk: „Imádunk Téged Krisztus és áldunk Téged, mert szent kereszted által megváltottad a világot”.

Fontos, hogy a gyermek előtt ismeretlen szavak, fogalmak értelmét megmagyarázzuk.

Az áldozat fogalma

A böjtben, amikor Jézus szenvedéséről elmélkedünk, és amikor előkészülünk a keresztáldozatra, amelynek az áldozathozatal a lényege – sok nevelő úgy érzi, a gyermeket most kell megtanítani arra, mi az áldozat, s hogy tudjon maga is áldozatot hozni. A kisgyermek nincs böjtre kötelezve. Még a nagyobbak sem. De már ők is tudnak lemondani apró élvezetekről, kis önmegtagadásokat vállalni. Nem torkoskodni, összeszedettnek lenni, engedelmeskedni, nem veszekedni, nem verekedni. Ezt nevezzük a kicsinyek „áldozatának”. Kicsiben így készülnek elő, hogy a későbbiekben az áldozat szó mögött tartalmat is érezzenek.

A gyermekek számára az áldozat fogalmát nem szükséges a feláldozottság, a megölés fogalma irányában kimélyíteni, mivel ezt csak egy felnőtt képes megérteni.

Mindezek a megfontolások nem akarnak senkit eltéríteni attól, hogy a gyermeket valódi áldozatvállalásra neveljük. Csak azt kell szem előtt tartanunk, hogy a gyermek korához mérjük mindig a követelményeket.

Istent szeretni

Fontos, hogy a gyermeket ráneveljük az áldozatra, a lemondani tudásra. Ha mi ráneveltük, az élet nem fogja összetörni, ha áldozatot, lemondást követel tőle. A hívó ember számára a szenvedés nem idegen, ismeri annak értékét, mélységét, – képes önként is vállalni szenvedést, nehézséget, szükségét – mások iránti szeretetből. Tudja a szenvedésben Isten ajándékát látni,

szeretetből tudja azt választani, ami nehéz, ami természetének ellentmond. Mindez azonban csak úgy megy, ha az ember megtanulta Istent nagyon szeretni. Már a kisgyermek is tud tenni valamit Isten szeretetéért, Isten kedvéért. Ezért kell úgy nevelnünk gyermekünket, hogy Istent helyesen ismerje meg, tudja meg, hogy Isten a szeretet s ébredjen fel kis szívében a viszontszeretet iránta. Ezzel a szeretettel együtt növekszik a gyermekben a biztonság, hogy ez a szeretet az ő „otthona” – közeg, amelyben biztonságban van.

Néha éppen az áldozatra való nevelés közben éri veszély ezt a csírázó, felnövekvő szeretetet Isten iránt. Hogyan tudja a gyermek szeretni azt az Istent, akinek a nevében nehéz, megerőltető dolgokat kívánnak tőle, aki számolja, amit érte tett, s őt is elszámoltatja?

Istennek örömet szerezni

Nem mindegy, hogy a gyermeknek ezt mondjuk Istenről: „Isten azt akarja, hogy szép csendben ülj, ne torkoskodjál, az összes szép és jó dolgokat hagyd meg másnak” – vagy ezt mondjuk: „Olyan szépen viselkedtél ma evés közben! Nagyon örülök neki. És a jó Isten is örül ennek. És hogy örülne Jancsi, ha adnál neki a csokidból! A jó Isten is örül annak, ha másnak örömet szerzel.”

Úgy fogalmazzunk, hogy a gyermek ne azt lássa Istenben, aki valami nehezett *követel* tőlünk, hanem, hogy örül annak, ha nekünk sikerül valami, ami nehéz...

A nevelésnek ezt a módját egész évben lehet gyakorolni. Nagybőjtben összefüggésbe hozhatjuk az értünk szenvedő Megváltóval. Nem jelenti ez azt, hogy a kisgyermek számára kimerítő pontossággal akarnánk megjeleníteni Jézus vérveritékes útjának részleteit. Arról van inkább szó, hogy az érzületet felébredszük benne, a részvétet a szenvedő Megváltó iránt. Az ilyen kifejezések, hogy Jézus homlokából egy tövist akarjon kihúzni, mikor lemond a szem bonbonról, hogy Jézus keresztyét segíti vinni, ha szépen szótfogad... ezek hamis fogalmakat takarnak. A legjobb akaratú szülők is gyakran használják ezeket a fogalmakat, amelyek később – ha a gyermek felnő – egyszerre csak üresekké válnak.

Sokkal helyesebb a gyermeknek ezt mondani: „Az emberek Jézusnak fájdalmat okoztak. Azért igyekszünk mi neki örömet szerezni, kedveskedni. Jézus annak örül, ha a gyerekek jók egymáshoz, ha a szülőknek szótfogadnak.”

Nem volna helyes a jajgató Jancsinak ezt mondani: „Ne jajgass annyira. Jézus sokkal jobban szenvedett! Hozz áldozatot!”

A szenvedő Jancsinak azonban elmondhatunk egy történetet egy fiúról, akit operálni kellett, és nagy fájdalmai voltak. A fiú így imádkozott „Jézusom, most már nagyon fáj. De miattad nem akarok jajgatni. Hiszen Neked is milyen nagy fájdalmaid voltak.”

És ha a mi fájdalmakat elszenvedni kényszerülő Jancsink megérik és kegyelmet kap hozzá, legközelebb, amikor fájni fog neki valami, már vissza fogja tartani a könnyeit és tud majd imádkozni, Jézusért szeretetből...

Minden anya, aki ismeri gyermekét, tudja előre mi az, ami gyermekének nehéz, és mi az, amit azonban elvárhat tőle, anélkül, hogy túlméretezné a követelményt.

Csak az a fontos, hogy Isten mindig a valóságnak megfelelő pozitív megvilágításba kerüljön, s ne fessünk hamis képet róla, ne úgy mutassuk be, mint aki csupa olyan dolgot követel az emberektől, ami nehéz, ami kegyetlenség tőle, s nem szeretet. Csak így várhatjuk gyermekünkötől, hogy kívánja Istennek kedvét keresni, valamit iránta való szeretetből megtenni.

Húsvét

A húsvétot is úgy kell megünnepelni a családban, hogy már az iskoláskor előtt lévő kisgyermeknek is igazi élményt nyújtson, – keresztény ünnep legyen.

Előkészületül nagyon alaposan ki kell aknáznunk a nagypéntek és a nagyszombat tartalmát. A ház csendje, némasága, a letakart feszület, az ételek egyszerűsége, a nagy-nagy szomorúságról beszélnek. Miért ne vehetné a gyermek is észre, hogy a felnőttek kevesebbet esznek, vagyis böjtölnek? Bizonyos értelemben, a még böjtire nem „kötelezett” gyermek is részt vehet a család böjtjében. Pl. megtartóztatja magát kedvenc ételétől. A ház, az otthon egész atmoszférája, csendje, visszatartottsága, a komoly összeszedettség – a gyermeket is áthatja, csendesebbé teszi. Természetesen mindezt ne úgy tegyük, hogy nyomasztóan hasson.

Amilyen komoly volt a nagyhét szomorúsága, olyan kitörő lesz majd a húsvét öröme. A kisgyermek még nem tudja a szülőkkel együtt átélni a húsvét szent éjszakájának liturgiáját. Ezért a kicsik számára különös gonddal kell megrendezni a húsvéti reggelit. Ez legyen egészen különlegesen ünnepélyes karakterű. A leleplezett és ünnepélyesen feldíszített feszület előtt éjjen a család húsvéti gyertyája, a templomi húsvéti gyertya kisebb mása. Asztaldísznek felhasználhatjuk a gyertyákat, amelyeket a felnőttek a feltámadási körmenetről hoztak haza, s tavaszi virágokkal díszítsük az asztalt. Az édesapa mondjon rövid imát, pl. ilyet: „Köszönjük, Urunk Jézus, hogy feltámadtál, és velünk vagy!” – Egy húsvéti ének, amelyben a kicsik is elzenghetik az Alleluját, az ünnepi hangulatot a magasba emelheti. A reggeli pedig mi lenne más, mint az édesanya, vagy a család nagylánya által korán reggel a templomban megáldatott „szentelt” kalács, sonka és tojás.

De a kicsi gyermek se maradjon húsvét ünnepén templomlátogatás nélkül. Legalább egy kis részből az ünnepi misének kapjon ő is. Érezze meg a kicsi is az ünneplő közösség áradó örömét, a feltámadás diadalmát, az embereket egyéforrasztó boldogságát.

Arra is felhasználhatjuk a húsvétot, hogy a kisgyermekkel a keresztségről beszéljünk. Ezért szép volna, ha pl. a húsvét reggeli asztalt a keresztségi gyertyával díszítenék fel. Miközben a gyermekkel a saját keresztségéről beszélgetünk, megmutathatnánk neki a kis fehér keresztelő ruháskáját.

A virágdíszes ünnepi asztal, amelyen a kisgyermek sok mindent talál, ami neki finomság, – a felnőttek vidám hangulata, mind hozzájárul, hogy igazi örömet érezzen. Mindezt még fokozza, ha apa és anya egy húsvéti sétával is hozzájárul az ünnep öröméhez. Ez a séta semmiképp sem helyettesíthető pl. egy szép autókirándulással. Legyen ez valódi séta, a nyiladozó természet csöndes megfigyelése, hogy a kicsi gyermekkel észrevétezzük az újraéledő világ csodáit. Az ilyen megfigyelések, megfigyeltetések készítik elő, hogy a gyermekben élményszerű alapjai legyenek a feltámadás szó fogalmi tartalmának.

Ha a család húsvéti ünnepének alapja a húsvét valódi lényegének megragadása – Krisztus feltámadásának öröme – akkor ezt az örömet még kiegészíthetik bizonyos húsvéti szokások, amelyek az ünneplést még tarkábbá, színesebbé teszik (pl. a tojáskeresés).

És a húsvéti nyuszi? A legrégebb idők óta, azok között az állatok között van számontartva, amelyek az ember közvetlen környezetében találhatók. Márcsak ezért sem kell számúznunk a gyermeknevelésből. Sőt, ha lehetséges, alkalmat kell adnunk, hogy a gyermek közvetlenül is megfigyelhessen egy élő nyulacskát, azzal játszhasson. És mivel tavasz felé, húsvét táján, vannak a nyúlnak kis nyuszijai – ezért ragadt rá a nyuszira, hogy „húsvéti nyúl”. Az a kitalálás, hogy a húsvéti tojást a nyúl hozza, vagy tojja, a felvilágosodás idejébe nyúlik vissza, a 18. sz. vége felé kezdett elterjedni Európa-szerte. Csak arra kell vigyáznunk, hogy gyermekünk ítéletének egészséges fejlődését meg ne rontsuk hamis, hazug fogalommal. Éppúgy, mint tartózkodnunk kell a szentimentális Jézuska-mesétől, a húsvéti nyulat sem szabad a húsvéti ünneplés főalakjává tennünk, mert akkor meghamisítanánk az ünnep tartalmát. Itt is ezt kell meggondolnunk; a gyerekek a húsvéti tojásnak éppen úgy fognak örülni, és a kis fészket éppen olyan izgalommal fogják keresni akkor is, ha tudják, hogy ezeket a dolgokat a jó szülők készítették számukra – és nem hazudja nekik senki, hogy ezeket a nyúl tojta. Sőt, – ugyanúgy, mint karácsonykor – a gyermeket is lassan rávezethetjük, hogy ő maga is akarjon húsvéti örömet

készíteni szerettei számára, Mekkora örömet jelent majd neki, ha látja, hogy anya és apa milyen fáradtsággal keresik az ő általa elkészített, festett színes tojásokat!

Csak egy a fő; hogy Krisztus, a Feltámadott legyen a mi kisgyermekünk húsvétjának ragyogó, sugárzó főalakja.

Ezért az édesanya húsvét reggelén ne így köszöntse kisgyermekét: „Siess, ébredj, megjött ám a nyuszika!” – hanem így: „Ma húsvét van! Örüljünk, mert Jézus, a mi Urunk feltámadt!”

Pünkösd

Nem lesz könnyű megtalálni az ünneplésnek azt a formáját, amellyel a pünkösd tartalmát a család ünneplésében kifejezésre juttathatjuk. Ennek az ünnepnek már nincs általánosságban olyan gazdag szokásanyaga, hagyománykincse, mint a karácsonynak s a húsvétnek. És mégis fontos, hogy a gyermek tudatában, s majd emlékezetében ez az ünnep ne csak egy üres fogalom, szürke „kettős ünnep” legyen. A felnőttek számára a templomi liturgia szövege feltárja az ünnep tartalmát. De mit és hogyan tudunk a pünkösd titkából a gyermekhez a családban közelhozni?

N. család megpróbálta a pünkösdt így megünnepelni: Az 5 éves Gyurika már hallott a szülőktől a Szentlélekről. A kis Erzsike azonban még éppen csak ott tartott, hogy magát a szót megértette, hogy ez azt jelenti, a jó Isten Szent Lelke.

Az anya elmondta, hogy a mennybemenetel után az apostolok Jeruzsálemben együttmaradtak. „Imádkozva várták a Vigasztalót, akit megígért nekik Jézus. Mivel az apostolok is kilenc napon át várták így, együtt a Vigasztalót, mi is kilenc napon át erre gondolunk, és együtt leszünk esténként egy kicsit, úgy, mint az apostolok tették, és mondjuk: Jöjj, Szentlélek Úristen!”

Ez alatt az előkészületi idő alatt, az édesanya asztal- és szobadíszeket készített az ünnep számára. Igazán szép kép a Szentlélek eljövételéről? Ilyent nem könnyű szerezni, sokba is kerülne. De egyszer látott valahol egy szép naptárt, s abban volt egy szép, művészi olajnyomat. Az édesapa ügyesen felragasztotta egy nagyobb fehér lapra, s bekeretezték. Még gondolt az édesanya hét piros gyertyára is, ezek jól fogják jelképezni a Szentlélek hét ajándékát. De hogyan magyarázza meg a gyermeknek ezek jelentését?

Kigondolt még valamit. Pünkösdvasárnap reggelén a reggeliző asztalt még feldíszítette egy széles piros szalaggal. A szobában gyönyörű, nagy csokor pünkösdi rózsát helyezett el. A kép előtt meggyújtotta a hét pünkösdi piros gyertyát. A reggeli imát az asztalnál mondták el. Ebben emlékeztették a gyermekeket, hogy eljött a pünkösd, azért ilyen díszes az egész otthon, azért illatoznak a rózsák.

Anyuka, miért piros minden? – kérdezte Gyurika. Azért kisfiam, magyarázta édesapa, mert a piros szín a szeretet színe. Reggeli előtt, az édesapa elővette a családi Szentírást, és felolvasta az apostolok cselekedetéből a pünkösd történetét. Aztán így imádkozott: „Jöjj el Szentlélek Isten, és töltsd be a mi szívünket is a Te szereteteddel!”

Azután hozzáfűzte az édesapa: „Tudjátok, a Szentlélek teszi, hogy tudjunk szeretni, – ugyancsak Ő, hogy te szeretsz engem, és én téged. Azért van ma minden pirossal feldíszítve, hogy minden a szeretetről beszéljen, ez illik legjobban a Szentlélek ünnepéhez.”

Reggeli után a gyerekek még játszhattak egy kicsit, miközben az édesanya mindent előkészített a főzéshez, s az ünnepi misére együtt mehettek. Ez a gyerekek számára is nagy ünnep volt. A szertartások is nagy hatással voltak rájuk. A kis Erzsike bele is énekelt az énekbe, és Gyurika már a templomba lépéskor észrevette, hogy a templomban is minden pirossal van feldíszítve, éppen úgy, mint otthon.

Délben, ebédnél is a pünkösdi szekvencia egy versszakát imádkozták: „Jöjj, Szentlélek Istenünk, add a mennyből éreznünk fényességéd sugarát”.

Gyurka ebéd után meg akarta nézni egészen pontosan, milyen is a Szentlélek a képen. Édesapa a karjára vette, felemelte, s így mindent jól megnézhetett. „Látod, a Szűzanya is velük

volt. Velük imádkozott a Szentlélekért.” – „És a lángok?” – kérdezősködött tovább Gyurka. „Ez a jele annak, hogy a Szentlélek leszáll rájuk” – magyarázta az apa. „És miből tudjuk meg mi, hogy leszáll a Szentlélek miránk is? Gyakran imádkozzuk mi is: Jöjj, Szentlélek Isten.” Az édesapa nem tudott olyan gyorsan válaszolni, mint kellett volna. Letette a fiút, és ezt mondta: „Azt hiszem, hogy ha mi egymást valóban szeretni fogjuk, ez lesz a legbiztosabb jele annak, hogy a Szentlélek velünk van”.

A délutánra tervezett séta elmaradt az eső miatt. Erzsike a babájával játszott. „A szép ruhába öltöztetlek fel, mert ma pünkösöd van” – mondta. „És azután jó uzsonnát kapsz!” Gyurika színes ceruzáival játszott. Egy idő múlva, különös rajzzal lepte meg a szülőket. Az egész piros színben úszott. „Ezt nektek rajzoltam, tessék!” – adta át boldogan. „De hiszen csak a piros krétát használtad” – csodálkozott édesapa. „Igen, mert én titeket nagyon szeretlek, és mert ma pünkösöd van, azért” – felelte boldogan Gyurika.

A védőszent

Gellért és István barátok. Mindketten négyévesek. Ugyanabban a bérházban laknak, ugyanabba az óvodába járnak. Egyik napon István hazafelé jövet már az ajtóból bekiabál édesanyjának: „Anyu, nekem is névnapom lesz holnap?”

A két gyereket ugyanis Gellért édesanyja hozta haza az óvodából, s útközben szóbakerült, hogy Gellértnek holnap lesz a nevenapja.

„Anyu, az miért nem lehet, hogy nekem is legyen névnapom holnap? Miért nem ünnepelhetjük együtt a névnapunkat Gellérttel?”

Az édesanya a következőket mondta el Istvánnak: „Tudod, van az óvodában még egy kisfiú. Ő is István. A nagypapát is Istvánnak hívják. Az utcában, a városban, az országban, sőt az egész világon sok-sok István nevű ember van. Egyszer azonban élt egy olyan ember, – akinek István volt a neve – aki nagyon, nagyon jó volt. Nagyon szerette Jézust, és mindig megtette, amit Isten kívánt tőle. Barátja volt Jézusnak. Az olyan embereket, akik különösen nagyon jók, akik Istent nagyon szeretik, és mindig megteszik, amit Isten kíván tőlük – ezeket szenteknek nevezzük: ők Isten barátai.”

Hogy a barát micsoda, azt tudta István, hiszen ő is barátja volt Gellértnek, és Gellért is barátja volt neki. Ezért most már ezt mondta: „Én szeretnék Jézus barátja lenni!”

Az anya ránézett kisfiára: „Igen, de tudod, hogy az egyáltalán nem könnyű, hogy az ember mindig jó legyen! Mikor te megszülettél, apa és én ezt gondoltuk: azt akarjuk, hogy a mi fiunk rendes ember, jó ember legyen. Ezért elnevezzük Istvánnak. Szent István lesz a védőszentje. – Nekünk mindnyájunknak van egy ilyen védőszentünk, aki az égben imádkozik értünk, Azt a napot, amely a mi védőszentünk nevenapja, ezt szoktuk mi is megünnepelni, ez a névnapunk.”

„Anyu, soká lesz még az én névnapom?”

„Igen, kb. még három hónap van odáig. Akkor lesz Szent István napja. Akkor majd meggyújtjuk a keresztelőgyertyádat és kitesszük a reggelizőasztalra. Megemlékezésül, hogy a keresztségben kaptad védőszented nevét. Lehet, hogy édesapától fogsz is majd egy szép képet kapni Szent Istvánról. Azt majd felakasztjuk az ágyad fölé, hogy mindennap láthassad, és imádkozzál hozzá. És ha valami különösen nehéz lenne az életedben, akkor nyugodtan fordulhatsz Szent Istvánhoz, és kérheted tőle: Szent István, kérlek, segíts nekem, hogy jó tudjak lenni!”

István azonban nem várt ilyen sokáig. Már aznap este így zárta le esti imáját: „Szent István, kérlek, segíts nekem; én is szeretnék Jézus barátja lenni!”

Az édesanya pedig elhatározta, hogy lassanként mindig többet és többet fog majd elmondani kisfiának Szent István életéből.

A kisgyermek Istennel beszél

A vallásos megnyilatkozások egyik legfontosabb formája az imádság. Éppen ezért a szülőknek a legnagyobb gonddal kell megtanítani a gyermeket imádkozni, ránevelni az imádkozásra. Nem is olyan nehéz ez, ha meggondoljuk, hogy mi is tulajdonképpen az ima, ha mi magunk is helyesen tudunk imádkozni.

Imádkozni annyi, mint Istennel beszélni. Hogyan lehet valakivel úgy beszélni, ha mindig csak betanult formulákat használunk?

A gyermek gyakran nem érti a szöveges, megtanított versikék fogalmait. Magunk is tudhatjuk saját tapasztalatból, hogy gyakran a kész szöveggel adott imádságok nem fejezik ki éppen azt, amit Istennek mondani szeretnénk. Hogy a liturgikus imák szent szövegei, vagy akár klasszikus imaszövegek csak akkor fogják kifejezni a mi lelki tartalmunkat, ha „megdolgozunk érte”, hogy a lelkünkben azok az érzelmek, indulatok, gondolatok, szándékok keljenek életre, és úgy, olyan formán, mint ahogyan az adott szövegben.

Ha tehát a gyermeket meg akarjuk tanítani helyesen, jól imádkozni, segítenünk kell őt abban, hogy már kezdetben megtapasztalja, hogy az imádság Istennel való beszélgetés. Ez annyit jelent gyakorlatilag, hogy azt a tartalmat, amit a gyermekkel elmondani szeretnénk, az ő kis lelkivilágából, élményvilágából, fogalmaival úgy szerkesztessük meg, – *vele* saját magával – hogy, teljesen magáénak érezze.

Igy pl. „Köszönöm jó Istenem a mai szép napot. Jól elfáradtam a sétában. Be akartam menni a parkba, de az őr nem engedett be. Kérlek, miránk Te vigyázzál jó Istenem, és adj nekünk jó éjszakát.”

Hogyan imádkozzon a kisgyermek?

Sok szülő gondja ez. „Már nem emlékszem ez én kiskori imáimra, a versikékre, amelyeket nekem tanítottak” – mondja tanácstalanul sok édesanya.

Az imádságra nevelés azonban nem abban áll, hogy kész szövegekre, formulákra tanítsuk be a gyermekeket.

Imádkozni annyi, mint Istennel beszélgetni. Ebből a megfogalmazásból mindjárt az is következik, hogy mielőtt a gyermek imádkozni megtanulna. legyen *fogalma* Istenről.

– A gyermek imáját nem szabad hozzákötni bizonyos kötött, megváltoztathatatlan formulához. Nem volna furcsa, ha az édesanyát gyermeke versben szólítaná meg? Pl. így:

Nagyon fázom édesanyám,
add ide a téli ruhám!

Sokan azt gondolják, a gyermek imáját csak így lehet elképzelni.

– A gyermek imája ne szorítkozzék *csak csupán bizonyos időkre* sem.

Éppen olyan volna ez, mintha a családban kihallgatási órákat, hivatalos időt vezetnénk be, amikor a gyerekek a szülőknek elmondhatják kis és nagy közölnivalóikat. Sok gyerekben viszont úgy él, – mert úgy *nevelték* – hogy Istennel csak a nap bizonyos óráiban szokás, vagy lehet beszélni, pl. reggel és este.

– Ne legyen az imádságnak mindig ugyanaz a tartalma.

Igazán furcsa lenne, ha a gyermek a szüleihez csak akkor szólna, ha valami kérdeznivalója, kérni, vagy megköszönnivalója van, ha soha kötetlenül el nem mondaná élményeit, – amelyek éppen megmozdították szívét – ha soha kifejezést nem adna spontán szeretetének,

csodálkozásának, ámulatának. Ha így volna, azt kellene gondolnia a szülőnek, gyermeke nem is szereti őt.

Isten, aki „valami más”

A helyes vallási nevelés megköveteli, hogy már a kicsi gyermekben is megvesse a helyes istenfogalom alapjait, miszerint Isten – „valami egészen *más*” – valami, ami minden egyéb fogalom fölött áll. Természetesen ezt nem szavakkal fogjuk elérni, sokkal inkább a szülők magatartásából, adott helyzetekben való viselkedéséből – ha a szülők életét a hit járja át – fog következni mindez.

A közös imádság

A szülők és nagyobb testvérek összeszedett, áhítatos magatartása a közös imában – nagyon hozzájárul, hogy a gyermek eltanulja, megtanulja, milyen a helyes magatartás ima közben, mi az imádság hangvétele, *stílusa*. Ha az imádság a napi programnak mindig ritmusosan visszatérő biztos pontja – a gyermekben kialakul az az érzés, hogy Istent *megilleti* a köteles tisztelet. Így a rendszeres közösségi ima is hozzátartozik az imára neveléshez.

Minden család maga tudja kialakítani a közös reggeli, esti imának és az étkezések előtti és utáni asztali áldásnak a szövegét és módját. Természetesen fontos, hogy a fő szóbeli imákat, Miatyánkot, Üdvözlégyet, Hiszekegyet, Úrangyalát a gyermek megtanulja és imádkozza.

Egyszerű szavakkal

De a közös reggeli és esti imában is meg kell, hogy találja a gyermek a maga személyes élményét. Legyen az olyan, hogy a gyermek a sajátjának érezze. Olyan alkalom is adódik, hogy a gyermeknek külön, saját mondanivalója van Isten számára. Ezért fontos, hogy ehhez az alkalomhoz már elő legyen készítve az ő kis lelkében a *készség*, hogy meg merjen szólalni, s hogy egészen egyszerű szavakkal meg is tudja és merje fogalmazni az ő kis mondanivalóját. Ezért már kezdettől fogva, amikor még az édesanya, vagy apa imádkozik a saját szavaival helyette – be kell szólni az imádságba az ő kis világának megfelelő gondolatokat és érzéseket.

Ilyenformán: Jó Istenem, köszönöm Neked, hogy olyan jót aludtam. Milyen jó vagy, hogy a szép fényes napot megteremtetted, és hogy ma is kisütött fölöttünk és így ma játszhatok kint az udvaron... vagy, hogy a gyümölcsöt megérleled, stb.

Ha a kisgyermek éveken át egyebet sem hall reggelente, mint „Szívem első gondolatja”, vagy „Jó Istenem felébredtem, Te öröködtél én fölötte”, vagy ehhez hasonló verses imákat – el sem tudja képzelni, hogy a későbbiekben így is imádkozhatna majd:

„Istenem, add, hogy édesapának ne legyen baja a gyárban, a bányában! Vigyázz rá! Segítsd meg anyukámat, hogy újra egészséges legyen. Ők olyan jók hozzám – engeddd, hogy egyszer eljussanak Tehozzád az Égbe!”

Az esti imába mindig szőjük bele valamilyen formában, hogy a gyermek a nap folyamán milyen jóban részesült, – köszönje azt meg Istennek. Ha pedig valami nehézsége volt, vagy valamit rosszul csinált, tanulja meg hogy kell Isten elé vinni nehézségeit, hogyan kell bocsánatot, erőt kérni.

Istent mindenben, mindenütt, mindenkor felismerni és érzékelni, – ha a szülő erre a nagy művészetre rávezeti gyermekét, olyan kincset ad neki, amely az élet későbbi, talán súlyos és válságos helyzeteiből biztos eligazodási pont lesz számára.

Ha a gyermek hozzászokott a fentiekben ismertetett reggeli és esti imástílushoz, magától értetődőnek fogja tartani, hogy édesanyja napközben, olyankor, mikor nincs ún. „imaidő”, megszólaljon és eszébe juttasson valamit.

Éppen megjöttek a piacról, szép szőlőt vettek, a gyermek szeme ragyog, s alig várja, hogy ehessen belőle. Miközben az édesanya a szőlőt mossa, mondja el, hogy ahhoz, hogy ez a szőlő ilyen szépen itt mosolyoghasson a tálban, mennyi minden kellett. *Isten* volt az, aki a földet adta, a napsugarat, és az esőt a növekedéshez, a szőlőtökének is Ő adta az erőt, hogy felnevelje a gyümölcsöket. S miközben a gyermek már nyúlna is a finom gyümölcs után, az édesanya így szól: „Most pedig, mielőtt hozzányúlunk, s eszünk belőle, mondjuk a jó Istennek: Köszönöm, édes Istenem, a finom szőlőt!”

Az élet mennyi ilyen alkalmat nyújt, mennyi lehetőséget, hogy Istent „megtaláljuk” mindenben, amit látunk, amit kaptunk, amit tapasztalunk, ami bennünket körülvesz.

Mint azonban mindenben, itt is vigyáznunk kell, mértéket kell tartanunk, nehogy a gyermek – ellenkező végletbe jutva – bizonyos csömört kapjon, vagy üres formának érezze, hogy állandóan Istent emlegetik neki.

Ha azonban a szülő kapcsolata, Istennel való együttélése, Benne élése egészséges, józan és valóságos, akkor mindig meg fogja találni a megfelelő alkalmat, hogy Istenről szóljon.

Szabad ima, vagy kötött imaszöveg?

Megérné a fáradságot egyszer, az Evangélium minden helyét megkeresni, ahol Jézus az imáról beszél. Beszél az ima szükségességéről, a helyes, jó imádság tulajdonságairól, és bemutatja tanítványainak, hogyan kell imádkozni. Jézus, mint az Ószövetség törvényei megkövetelték, biztosan használta a zsoltárokat. De az Evangélium arról is tudósít bennünket, hogy szabad, spontán imákat is mondott. Ilyen volt pl. gyönyörű főpapi imája, melyet az utolsó vacsorán mondott el (Jn 17), imája az Olajfák hegyén (Mk 14,36). Hívó keresztény az imádkozás mindkét lehetőségével él, használja a kötött imaszövegeket, de mond spontán imát is.

Manapság már ritkábban történik meg, hogy valaki lelki indulatait, érzéseit, versben – mégpedig valaki más, költő, művész szavaival – mondja el. Leginkább azért, mert az ember érzi, hogy bármilyen szépek, költőiek is a vers, a dal kifejezései, az, ami őbenne magában él, *nem azonos* a versben megfogalmazottakkal. Amit az ember maga érez, összehasonlíthatatlanul mélyebb és igazabb; az az övé, a *sajátja*. Ha mások szavait, gondolatait vesszük kölcsön az imádkozásunkhoz – hogyan is lehetne az imánk egyéni, valódi, igazán a miénk? A közös imák mondásakor, – pl., ha az ember az egyház liturgikus imáinak zsoltárait mondja – komoly együttműködést kell a lélekből kitermelni, hogy magunkat teljesen rákapcsoljuk arra a hullámhosszra, arra a tartalomra és formára, amelyet a zsoltáros használt. De ezt a munkát csak az tudja elvégezni, aki már előbb megtanulta, milyen a saját, szívből feltörő imádság, aki tud saját szavaival imádkozni. Csakis ilyen előzménnyel lesz képes a kötött, kész, adott imaformába a saját érzéseit, lelki tartalmát beleönteni.

A spontán ima

Az első, amit a gyermeknek meg kell tanulnia, az egészen egyszerű, szabad ima. Tanulja meg, hogy saját érzéseit, gondolatait, mindazt, ami őt foglalkoztatja, el tudja, s kívánja elmondani Istennek. Tanulja meg, hogyan kell Istent köszönteni, Neki valamit megköszönni; éppúgy, mint apa és anya is köszöntik egymást, megköszönik, amit kaptak, és kérnek egymástól kisebb-nagyobb dolgokat.

Nehéz volna erre receptet adni, ugyanannál a gyermeknél is más és másként jelentkezhet az igény, a szükségesség szerint a forma. Ha egy gyerek megszokta, hogy indulatait mozgással is kifejezze, ha örömeiben ugrál, miért ne tehetné azt Isten előtt is? Minél jobban sikerül a szülőnek – példája által, és azzal, amit gyermekének Istenről beszélt – az Isten iránti szeretetet felébreszteni, annál szabadabban fog előtörni a gyermekből az igény, hogy formát, szavakat keressen rá, hogy Istennel „közölje” élményeit, s hogy így meginduljon a „közlekedés”, a

„forgalom” Isten s az ő kis lelke között. Minél szerencsésebben fogta meg a dolgot az anya az első, egészen picikori, spontán imák kitalálásában, megszövegezésében, annál biztosabb a remény, hogy a gyermek előbb-utóbb a saját hangján fog megszólalni imájában.

Hogyan használjuk a kötött imákat?

Amikor kötött imát használunk, mindig lássuk el valamilyen egyedi *szándékkal*. Olyannal, hogy a gyermek meg is értse, miről van szó, most *ezt* miért, kiért imádkozzuk. Ha nem klasszikus imaszövegekről van szó, – mint az Egyház hivatalos imái – mindig nagy gondunk legyen rá, hogy csakis olyan imaszöveget használjunk, amely jól érthető, a gyermek fogalomvilága számára nincs benne idegen, vagy hamis kifejezés. A szokott kedves kis gyermekimákat, versikéket, bizony nagy revízió alá kellene venni. Pl. ez a közismert ének: „Jézuska, Jézuska, figyelj csak reám” – így folytatja: „Szívemet egészen Neked adom”. A gyermek ezt nem tudja átélni. Ha így tanítjuk meg imádkozni, soha életében nem fogja megtanulni, hogy a *saját élményeit*, saját lelki tartalmát kell Isten elé tárni.

Közösségi ima

Közösségi ima nélkül nincsen keresztény család. A kicsi gyermek számára, először csak a szemléltetett utánpótlás járható út. Ezen fog elindulni. Majd lassan-lassan kapcsolódik bele a szöveg együttmondásába. Ahogy értelme nyílik, fokozatosan érthetővé kell számára tennünk a szövegek jelentését, a szavak fogalmi tartalmát. Vigyázzunk, hogy a szavakat értelmesen, a megfelelő jelentéssel használja a gyermek.

Lassanként megmagyarázzuk a gyermeknek, mit jelent, hogy „az Atyának, Fiúnak, Szentléleknek” nevében imádkozunk. Mit jelent, hogy „jőjjön el a Te országod”. Természetesen, ezek a magyarázatok alkalmasszerűek lesznek, hiszen nem lehet ilyen kis korban rendszeres, tervszerű magyarázatokat elképzelni. Pl. ha evés előtt, miközben az édesanya a kenyeret szeli, a gyermek felsóhajt: „jaj, de éhes vagyok”, az édesanya elmondhatja, Isten hogyan gondoskodik arról, hogy enni adjon nekünk. Az a gyermek, aki így hall erről, természetes egyszerűséggel fogja majd imádkozni: „Add meg nekünk a mindennapi kenyerünket”.

Így kell munkálkodnunk, hogy mielőtt a gyermek iskolába kerül, mielőtt a betűket megismeri, s mielőtt olvasni megtanul, a legismertebb imádságok szavai már teljesen ismerősek, érthetőek legyenek számára, s a szavak mögött gazdag fogalmi és élményvilág tegye hitelessé az imaszövegeket. Így gyermekünk imája nem gépiesen betanult üres szóforgatás lesz, hanem valódi *ima*.

Ezen az úton készítjük elő gyermekünket, hogy a későbbiekben megérjen benne az imádkozás készsége, s majd képes legyen úgy imádkozni, ahogyan Jézus az Evangéliumban tanítja.

„Nem akar imádkozni”

„Régebben, a három és fél éves Karcsi olyan aranyosan imádkozott magától, nem kellett unszolni, hívni, kérni. Most, amikor mi többiek imádkozunk, odaáll az ablakhoz, kifelé néz, a madarakat lesi, és teljes érdektelenséget mutat az imával szemben...”

Miért nem akar egyszerre Karcsi imádkozni? Ugyanebben a levélben írja az édesanya: „A nagyobbik fiúnál – ugyancsak ebben a korban – ugyanígy volt, nála is tapasztaltuk ezt az érdektelenséget”. Vajon a kortól függne tehát? A pszichológusok jól ismerik a kisgyermekkor bizonyos szakaszára jellemző „dackorszakot”. Mi történik a gyermekben ekkor? A pszichológusok így írják le: „A gyermek most fedezi fel *önmagát*, az ő kis énjét. Azt, hogy neki saját akarata van, tud választani, dönteni – fel akarja oldani kötöttsége korlátait, most kezd el

önálló személlyé alakulni...” Ez a folyamat a nevelés minden területén érezteti hatását. Nem kellene éppen ezért nagyon is tudomásul venni – és az imára nevelésben felhasználni – a pszichológia felismeréseit? Mikor észrevesszük tehát, hogy gyermekünk ennek a korszaknak küszöbére lépett – máris legyünk készen, hogy nagy tapintattal és találmányossággal álljunk mellette, s segítsünk neki. Legyen rá tehát gondunk, hogy az imában is jusson kifejezésre, hogy ő ma már nem olyan, mint tegnap, nem olyan, mint a „kicsik”.

A „tudatos” korban a gyermek több önállóságot kíván. Nem jelenti ez azt, hogy ráhagyjuk, mikor imádkozzék, vagy hogy egyáltalán ne kellene imádkoznia. Karcsin már az is segítene, ha tudná, hogy most a többiek azért imádkoznak, mert éhesek, itt van az evés ideje, s enni kérnek a jó Istentől. De nagyon sok esetben a gyerek nem is tudja, miért imádkoznak, mi az értelme a közös, monoton szövegmondásnak. Nincs is rajta mit csodálkozni, ha kilóg a közösségből, unatkozik, nem vesz részt benne.

Éppen ezért, a napi családi imádságokat is úgy kell megszervezni, hogy ne keltsék lélek nélküli imamalom benyomását. Tegyük változatossá a szövegmondást. Olykor saját, hétköznapi szavakkal fogalmazzunk, – pl. evés előtt és után – vagy felváltva más és más mondja a szöveget, s csak az Ament mondja a közösség. S pontosan akkor, mikor az édesanya megérzi, hogy dackorszakban lévő kisgyermekénél éppen egy „zárlatos” állapot lépett fel, akkor kell éppen egy kis megbízatással az öntudatát megtámogatni, pl. „ma te mondd a szöveget, s mi többiek csak ráfeleljük az Ament”. Ha a gyermek úgy érzi, hogy ő valami olyat „tud”, amit más nem, hogy ő a főszereplő, nem fog érdektelenül az ablakhoz állni. Persze, elkésett volna, ha már az ablak elől akarnánk a gyereket ugyanezzel a manőverrel visszacsalogatni. A nevelés mindig *elébe* menjen az igényeknek, ne pedig utánuk – ez a helyes nevelői magatartás.

Találjunk mindig alkalmat a közös imában is, és legyen rá lehetőség, hogy kiki egyéni hangján is megszólalhasson benne. Így vezeti rá gyermekét az édesanya (kettesben a kicsivel): „Most szépen köszönünk a jó Istennek. Megköszönjük, hogy éjjel jól pihentünk. Megkérjük, hogy segítsen bennünket a nap folyamán. Most én is ezt teszem. Elmondom a jó Istennek, amit én szeretnék.” S ekkor elhallgat, – összeteszi a kezét, és picit csendben magába mélyed – figyelve, hogy a gyermek mikor fejezi be imáját. „Így, látod, most a jó Isten hallotta, amit a világon senki sem hallhat, azt, ami a te szívedben van, s amit Neki elmondtál.”

Az sem közömbös, hogy az imádkozáshoz megfelelő légkör, környezet legyen a lakásban. Legyen pl. kis sarok, kis oltár, a falon feldíszített részlet. A testtartás pedig nem fontos, hogy térdelés legyen mindig – állva és ülve is lehet nagyon áhítatosan és szívből jövően imádkozni.

Hogy sokszor maguk a gyerekek milyen jól megérzik, hogy mi az igazi imádság, és hogyan kell jól imádkozni, a következő történet mutatja be.

A társaságnak Tibor a központja. Ülnek Kisséknél az asztal körül. Tibor 3 éves. A gyermekek megcsodálják, mi mindent „tud” már, verseket és kis dalokat. A nagymama ekkor büszkén megszólal: „Mutasd meg Tibikém, milyen szépen tudsz imádkozni!”

Tibor a nagymama vállára hajtja a fejét, és elnémul. Meg nem szólalna a világért sem. Hiába könyörögtek a vendégek. Nagymama tovább rendelkezett – ellentmondást nem tűrő hangon felszólította Tibort: „Tessék mondani a lefekvés előtti imát!” De Tibor csak nem imádkozott. Bizonytalanul nézett körül, a várakozással teljes arcokba. Végül anyja fülébe súgta: „Elmegyek az ágyamba. Ott majd elmondom a Kis Jézusnak az imádságomat.”

A kicsi fiú helyesen tudta megkülönböztetni a dolgot; szerepelni, valamit kívülről szépen elmondani, magát produkálni – és imádkozni – *nem azonos!* Nem engedte, hogy az ő kis imáját a nagymama leszállítsa egy szereplés értékére.

A legkisebbek imája

Egy édesanya meséli:

Az én legkisebbem imája ilyen. A reggeli imát úgy szoktuk kezdeni, hogy mindenki szenteltvízzel keresztet vet magára. Ez nagy öröm, mert őszintén szólva egy kicsit spriccelni is lehet, s a gyerekek boldogan követelik minden alkalommal a szenteltvíztartót.

Este ölembe veszem a legkisebbet, leülünk a Kereszttel szemben, s rámutatok: „Látod, így szeret bennünket a jó Isten. Köszönjük meg!”

Aztán ez következik: „És nem akarod megkérni a jó Istent apuért?” (Egész héten távol van, külszolgálatban dolgozik.) „Aztán a többi testvérekért?” Sorba jön a többi szándék, ahogyan előmondom. Aztán egy kis imádság következik az Őrangyalhoz – a kicsi is szépen figyel, s a végén rámondja az Ament.

Nem mindig ugyanaz a program. Látogatók jöhetnek, vagy egyéb körülmények. Az is megesik, hogy olyan eleven az én kicsim, hogy nem képes nyugodtan ülni az ölemben, ficáncol, s mindjárt az elején rámondja, hogy Amen. Akkor meggyújtok egy gyertyát, hogy érdekesebb legyen. Igen ám, de akkor meg a gyertya köti le. Mindjárt el akarja fűjni. Sohasem fegyelmezem ima közben. Röviden, de kellemesen találkozzon a jó Istennel, ez a célom. Legyenek mindig jó emlékei ezekről a találkozásokról. Nagyon szeret énekelni és táncolni. Néha azt is megengedem neki, hogy kis oltárunk előtt énekeljen, táncoljon, a jó Isten „örömére”.

Helyes ez így?

Az imádságról, az imára tanításról, imára nevelésről sok könyvet írtak. Vajon ez az édesanya mindezeket a könyveket elolvasta, tanulságaikat levonta? Olvashat-e minden édesanya hasonló könyveket? Mi lenne, ha csak azok az édesanyák tudnák megtanítani gyermekeiket helyes imádkozásra, akiknek lehetőségük van ilyen tanulmányokat végezni? Minden anya számára nyitva van egy kiapadhatatlan forrás; amely bőséges tárháza a pszichológiának, a neveléstudománynak, a hitoktatás művészetének. És ez nem más, mint az *anyai szív*, – az az anyai szív, amelyet Isten tölt be.

Mit is mondott el az előbbi édesanya a szenteltvízzel kapcsolatban? Hogy a gyermekek milyen boldogan „spriccelnek” – játszanak – vele, és hogy megszokták ezt a kis állandó műsorszámot, hogy követelik?

Két dolgot figyelhetünk meg: egyik, a gyermeknek szabad valamit tenni, ekörül a cselekvés, tevékenység körül kialakul egy *kedves szokás*. A pszichológus ehhez még hozzátehetné, hogy a kisgyermek természetének mennyire megfelel az *aktivitás*. De mit szólunk az előbb említett szenteltvíz spricceléshez? Hogyan értékeljük ezt a „szokást” – az aktivitásnak ezt a formáját? Mit szólna ehhez egy hitoktató? Meg volna nyugodva, örülne, hogy milyen nagyszerű, hogy a kisgyerekeket a szenteltvíz hintés ilyen jól elszórakoztatja? Nem lesz azonban veszélyes a szenteltvízzel való „játék” akkor, ha az anya – aki az akciónál állandóan jelen van – maga el van telve a szenteltvíz iránti helyes tisztelettel, s minden pillanatban készen áll, hogy fokról fokra „áttegye” a játék szintjét egy még magasabb szintre. Így egyszerre kialakul a gyerekben a *tudatos* mozdulat: „Meghítem magam szenteltvízzel, meghítem az édesanyát szenteltvízzel, mert jót akarok csinálni” – majd később már egészen pontosan „meghítem”, hogy a szenteltvizet arra a célra használjam fel, amelyre az Egyház áldása rendelte.

Örülhet a hitoktató, ha egyáltalán találkozik olyan esettel, mikor a gyermek tudatosan, aktivitási képességeit is beépítve a vallásos nevelésbe, kap a szülőktől elindítást a vallásos életre.

Hogyan kell helyesen beszélni Istenről és a hitigazságokról?

Mint mindenben, amit a gyermeknek mesélünk, elmondunk – a vallásos dolgokban is ugyanúgy, mint másban – nagy gondot fordítunk arra, amit s ahogy mondunk. Egyrészt tartjuk szem előtt, hogy a gyermek jól megértse, amit mondunk – de másrészt mindig gondoljunk arra, hogy semmi olyat ne mondjunk, amit később vissza kell vonni, vagy helyesbíteni.

Istenről beszélni

A kicsi gyermek vallásos nevelésében a mesének fontos szerepe van. A gyermek úgy tud imádkozni, ahogyan Istenről gondolkozik. Ezt azonban a felnőttektől kell megtanulnia, természetesen nemcsak elbeszélésből, hanem pl. abból a módból, ahogyan a felnőttek – ahogy a „nagyok” – imádkoznak, vagy Istenről beszélnek.

Ha a kisgyermek a maga módján a felnőttek imájában részt vesz, valahogyan máris kialakul valamiféle tapasztalása, élménye Isten mivoltáról. Van itt „Valaki”, akihez az anya beszél, Valaki, akit nem látunk. Ez a beszéd – ha az ima helyes – bizonyos sajátságos módon sejtetni engedi a gyermekkel, hogy ez a Valaki tiszteletre méltó, jó, nagy és hatalmas.

A Mennyei Atya

A kisgyermeknek tőlünk kell megtanulnia, hogy Isten előtt milyen nagy tisztelettel kell állnunk: Előtte, aki mindent teremtett; az eget, földet, napot, holdat, csillagokat, virágokat, állatokat és az embert alkotta. Meg kell tanulnia, hogy Istent mindezért magasztalnia és dicsérnie kell. Isten mindezt *nekünk*, értünk, miattunk csinálta és még ezen kívül mennyi mindent ajándékoz nekünk, mert szeret minket – akkor felébred kis szívében a szeretet Isten iránt és ez a későbbiekben gazdagodni és érni fog, amikor Istenben a mi jó Atyánkat látja és a Miatyánkot imádkozza.

Mária a gyermek Jézussal

A kisgyermekkel rendszerint a család házi oltára, feszület, vagy valamilyen szép szentkép előtt imádkozunk. Legtöbbször előttünk van a Szűzanya képe is. Lassan kialakul a gyermekben a kapcsolat az imádkozás és a képek, a kereszt között. Fontos, hogy megmagyarázzuk a gyermeknek, hogy az imádkozás és a képek között kapcsolat van.

Ha a Szűzanya képe előtt imádkozunk, ahol Máriát a Gyermek Jézussal látjuk, a gyermek könnyen megérti a Szűzanya és Kis Jézus kapcsolatát, hiszen édesanyjához való viszonya közvetlen élmény számára. Ennek az élménynek alapján ébred benne bizalom a Gyermek Jézus és édesanyja iránt. Szívesen integet majd a kép felé és bizalommal mondja előtte imáját.

Jézus a kereszten

Jó, ha a kereszt előtt, az imádság idejére, gyertyát gyújtunk. A fény is felhívja a gyermek figyelmét, hogy most valami „más” történik. Mutassunk a feszületre és mondjuk: „Ez itt Jézus a kereszten!” Lassan-lassan, ahogy mind többet mondunk el a gyermeknek, kialakul benne, hogy ez a Jézus ugyanaz, mint a Szűzanya kép Kis Jézusa. A kicsi gyerek még nem érti azt a fogalmat, hogy „Isten Fia”, ne is terheljük ennek megértésével, de tanítsuk meg szeretni Jézust, aki olyan jó és aki a gyermekeket annyira szereti.

Isten Fia

Mikor a gyermek 3 és 1/2 éves, már használhatjuk azt a kifejezést, hogy „Isten Fia”. A megtestesülés titkát így mondjuk el: „Isten a földre akarta küldeni Fiát, hogy az embereket megváltsa. Isten Fiának kis gyermekké kellett lennie. Ehhez kellett neki egy „édesanya”. – A jászol előtt pedig majd ezt fogjuk mondani újból: „A pici kisbaba Isten, Jézus, Isten Fia”. Vigyáznunk kell, nehogy hamis magyarázatokba keveredjünk. A dolgokat ne komplikáljuk, ezen a fokon a gyermek még nem kér sok magyarázatot; tényként fogadja el azt, amit mondunk neki.

Érdemes fáradságot szentelni arra, hogy gyermekeinkkel mindig értelmi fokuknak megfelelően, mindig áhítatosan, de mindig helyes teológiai fogalmakkal beszéljünk Istenről. Így el fogjuk kerülni, hogy ha majd felnőtt korukban nehézségek elé kerülnek, azokat amiatt ne tudnák megoldani, mert a gyermekkorukban kapott fogalmak hitelüket veszítették.

Megérti-e a gyermek?

Alighogy az iskolából kimaradtam, egyszer egy 4 év körüli kislánnyal egy folyó partján sétáltam. Istenről kezdtünk beszélgetni. A kislány egyszer csak megszólalt: „Úgy szeretnék úszni!” – „Nem lehet, – feleltem – a víz mély, te pedig még kicsi vagy”. A gyermek egy ideig gondolkodott, aztán, elképesztő gyermek-logikával, felém szögezte a kérdést: „És a jó Isten, ha Ő levetkőzik, Ő tud?” – „Isten nem tud levetkőzni, – válaszoltam – hiszen tudod, hogy Isten lélek”.

Jézus példájára

Ez a példa jól ábrázolja azt a nehézséget, ami a kisgyermek vallásos nevelésében mindig újra és újra felmerül. Egyrészt szeretnénk megakadályozni, hogy az, amit a gyermeknek Istenről mondunk, hamis elképzelést ébresszen; másrészt azt is érezzük, hogy a felvilágosítás, amelyet adnunk kell és amelyet leginkább a katekizmusból merítünk, a gyermek számára érthetetlen, és gyakran hibás elképzelésekre vezet.

Némely szülő ezt mondja: Én csak magáról Jézusról beszélnek a gyermeknek, hiszen hogyan is érthetné meg, hogy az Atya is Isten, Jézus is Isten, a Szentlélek is Isten. Hát akkor három Isten van? – gondolhatná.

Mások szerint viszont, már a kereszttetéssel kapcsolatban meg kell magyarázni, hogy három isteni személy van, akit kereszttetéssel megnevezünk. A gyermek hallja és együtt imádkozza. Meg kell kísérelni minden lehetőt, hogy a gyermek mégse „három Istent” érzékeljen. Hasonlatok, elbeszélések, mesék, szimbólumok felhasználásával el kell érniük, hogy a gyermekben a három személyű egy Isten fogalma verjen gyökeret – vallják ennek a gyakorlatnak a hívei.

De ha ezeket az elbeszéléseket jól megnézzük, megint oda jutunk, hogy a kép nem egészen világos.

Ebben a tekintetben is Jézustól kell tanulnunk, aki tanítványainak egyszerűen és egyenesen a „Mennyei Atyáról” beszélt, magáról csak annyit mondott, hogy az Atya Fia, – az apostoloknak pedig megígérte a Szentleket, akit az Atya az Ő nevében fog küldeni. Nem magyarázott sokat, hanem a Szentlélekre és az Egyházra hagyta, hogy a Szentháromságról szóló tanítást kifejtse majd a maga idejében.

Ne fáradozzunk tehát sokat azzal, hogy a kisgyermek számára mindent megfoghatóvá tegyünk, ami magunknak is titok. Értsük meg gyermekünket, hogy az még kicsi és nem tud felfogni mindent.

A mi feladatunk csak az, hogy a kisgyermek készségét, amellyel mindent elfogad, amit a szülők mondanak, kihasználjuk, de mindig gondoljunk arra, hogy ne terheljük a gyermeket nehézkes magyarázatokkal, ne vezessük félre magunk kitalálta mesékkel, nehogy ezek később hamis fogalmakhoz vezessenek.

Az igazi Kis Jézus

Bori csodálkozva nézte édesanyját, amint a karácsonyfát leszedték. Ehető dolgok már nem voltak a fán. Erről Bori és testvérei gondoskodtak. Anya mégis felfedezett egy szaloncukrot és Bori szájába dugta. „Ha készen leszünk, akkor apa kiviszi a fát az udvarra és amíg hó lesz, a madárkáknak akaszthattok fel rá szalonnabört.” – „És ha a hó elolvadt?” – kérdezte Bori. „Akkor apa a fát felvágja és eltüzeljük.”

Bori segíteni akart anyának, hozta a nagy dobozt, amelyben a karácsonyfa díszeket szokták tartani. „Most bepakolom az aranyos báránkákat és a pásztorokat puha selyempapírba, hogy el ne törjenek”. Egymás után tűntek el a betlehem figurái, selyempapírba bugyolálva a dobozban. Végül anya a Kis Jézus figuráját kivette a jászolból és Bori elé tartotta. „Nézd meg még egyszer jól a Jézuskát” – mondta Borinak, aki egész idő alatt némán hallgatott. Bori megnézte a Gyermeket, aztán így szólt anyához: „s mit fog csinálni a Kis Jézus jövő ilyenkorig ebben a nagy dobozban?” – és elsírta magát.

Az anya rádöbbsent, hogy Bori sajnálja a Kis Jézust. De hogyan magyarázza meg, hogy ez nem az „igazi” volt. Bori a nyáron múlt 3 éves, a dolgokat élőnek hiszi, a tárgyakkal beszél.

A falon egy fénykép függött. Anya kapta karácsonyra, a kép Borit ábrázolta. Anya levette a képet és odamutatta Borinak. „Nézd csak, ki ez?” „Bori” – felelte a gyerek, „Igen ám, de az igazi Bori itt van” – vette ölébe a gyermeket anya. Aztán még egyszer megmutatta neki a képet és mondta „Ez csak egy kép az én Borimról és «az» ott a dobozban is csak egy *képe* a Kis Jézusnak. Látod, a figura olyan kicsi, hogy elfér a kezemben. Nem is tud mozogni, sem sírni. De az igazi Kis Jézus az olyan volt, mint a keresztmama Ilikéje. Ha éhes volt sírt, és a Szűzanya adott neki enni, akkor megnyugodott és elaludt. A Szűzanya ránézett és azt mondta neki: «Jézus, kicsi Fiam, én tudom, hogy Te Isten vagy, köszönöm Neked, hogy az égből a földre szálltál». És Mária összetette a kezét, és imádta Jézust.

A Kis Jézus aztán növekedett, elkezdett csacsogni, mint ahogy már a mi kis Péterünk tud. A Szűzanya örült, hogy már megnőtt. Később megtanult járni és beszélni, mint minden más gyermek, de a Kis Jézus *Isten* volt, *Isten*, aki az égből jött a földre, és emberré lett.

Bori csendben hallgatta, kis kezét összetette, és meghatottan nézte a Kis Jézus kis szoboralakját. „Gyere” – mondta anya, és letette az öléből – „most imádkozunk mi is, ahogy a Szűzanya imádkozott: Jézus, köszönöm Neked, hogy az égből eljöttél hozzánk”.

Ezután újra becsomagolta a Kis Jézus figurát és gondosan betette a dobozba. „Így, kis Bori, majd máskor el fogom mondani neked, mit tett Jézus akkor, amikor annyi idős volt, mint Jancsi”.

A kisgyermek és a szenvedő Jézus

Akadhat anya, aki elcsodálkozik: egyáltalán lehet a kicsi gyermeknek Jézus szenvedéséről beszélni? Megeshetik azonban, hogy maga a gyermek jön elő a kérdéssel, ha észreveszi, hogy a börtben a kereszt kerül a figyelem középpontjába. Mit kell felelnünk? – ha a gyermek kérdez. Gyakran halljuk: „A gyerek úgysem érti, mit tud egy gyerek a szenvedésről?” A gyereket megijeszti a kereszt, borzalmat ébreszt benne. Figyelembe kell vennünk, hogy a kisgyermek a szoborban, képben élő személyt lát. Egyszer egy orvosnak a gyermeke, aki a kereszten az odafestett vércseppeket meglátta, így kiáltott fel: „Ó, a szegény Jézus vérzik, gyorsan velem kell jönnie, hogy apa bekötözze”.

Ott, ahol kisgyermeknek vannak, helyesebb, ha nem túl nagy, és túl realiztikusan ábrázolt kereszt előtt imádkozik a család.

Jézus szenvedéseinek, fájdalmainak, a Keresztre-feszített kínjainak ábrázolásában, vigyáznunk kell, hogy kifejezéseink mértéktartóak legyenek. A cél ugyanis elsődlegesen az, hogy szeretetet ébresszünk fel a gyermekben. A szenvedések iránti részvét, ennek a szeretetnek csak *kísérője* legyen.

Hogy az egyes gyermeknek mit mondunk és hogyan, az az előzményektől függ.

Kezdődhet a beszélgetés így: „Nézd, ez itt Jézus a kereszten”. A gyermeket odavezetjük, hogy köszöntse: „Jó reggelt, jó Jézusom!” Esetleg meg is csókolgatjuk a keresztet.

A kicsit nagyobb gyermeknek már arról is beszélhetünk, hogy Jézusnak fáj a keresztre szegezetség és mégsem panaszkodik, „Istenre, az Ő Atyjára gondolt, akit nagyon szeretett, és az emberekre, hogy segítsen rajtuk” – mondjuk a gyermeknek.

Azután néhány egyszerű szóval beszélhetünk a jobb latorról is. „Jézus nem gondolt arra, ami neki fáj, a másoknak akart segíteni, őt akarta vigasztalni. Meg is ígérte neki, hogy az égbe viszi. És Jézus már nem szenved, a szép mennyországban van.”

Arról is beszéljünk, hogy Jézust miért szögezték keresztre. „Jézus mindnyájunkért meghalt, érted, értem, és mindenkiért, hogy mi mind Isten gyermekei legyünk és az égbe tudjunk jutni. Ott együtt leszünk Jézussal és látni fogjuk, hogy milyen szép most.”

Fontos, hogy mindig hangsúlyozzuk, hogy Jézus most már nem szenved, hogy csak három napig feküdt holtan, aztán feltámadt és a mennybe ment. Így a Jézus szenvedéséről való elbeszéléssel, a gyermeket nem deprimáljuk, nem fogunk benne negatív érzéseket kelteni, csak hálát és szeretetet.

Isten anyja

Három vagy négy éves gyermekünkénél nincs még arról szó, hogy minden nap, vagy hetenként rendszeresen beszéljünk a Szűzanyáról. Az édesanya azonban nagyon finom érzéssel vegye észre, hogy mikor kell választ adnia a gyermek talán ki sem mondott kérdéseire. Ki kell magában alakítania az állandó készenlét állapotát, hogy amikor szükséges, megtalálja a formáját a felelet adásnak, vagy további magyarázatnak.

Nagy segítség ebben a tekintetben, maga az egyházi év, mely az ünnepek titkának kisugárzásával beragyogja a családi légkört. A május Mária hónapja, a gyerek megszokott Mária-képét most virággal díszítjük, de a templomban is megmutatjuk neki a májusi oltárt, vagy ha a közelben valahol kis Mária-kápolna van, akkor ott. Eközben alkalmat találhatunk rá, hogy beszéljünk a Szűzanyáról.

„Látod, ez is egy Szűzanya kép. Kicsit másmilyen, mint a mienk otthon. Szép kép; a Szűzanya a karjában tartja a Kis Jézust és látszik, hogy Ő mennyire szereti az édesanyját. Ezen a képen a Kis Jézus nagyobbak látszik. Karácsonykor a jászolban – tudod – még egész kicsi baba volt. A Kis Jézus Isten, azért mondjuk anyjának: Szűz Mária, *Istenanyja*.

Mária jó édesanya volt. Mindent megtett Jézusért, főzött neki, ruhát varrt, gondoskodott, hogy Jézusnak legyen mindene. Jézus is nagyon szerette édesanyját és mindig szótfogadott.

Később, mikor már Jézus olyan nagy volt, mint Pali bácsi, nem maradhatott tovább otthon. Mária szomorú volt ezért, de tudta, hogy Jézus most az emberekhez megy és beszél nekik Istenről. Elmondja, mit kell tenniük, hogy a mennybe juthassanak. Ezért engedte el Mária mégis szívesen Jézust, mert ő is szerette az embereket.

Karácsony előtt meséltem neked, hogy olyanok is voltak, akik nem hallgattak szívesen Jézusra. Nem akarták hinni, amit mondott. Nem szerették, elfogták és keresztre szegezték. Szűz Mária is ott volt. Láta, hogy Jézus mennyit szenved, és neki nagyon fáj. De ott maradt mégis Jézus mellett, míg csak meg nem halt és el nem temették.

De Jézus nem maradt a sírban, feltámadott. Ezt ünnepeltük húsvétkor. Meglátogatta a Szűzanyát és az apostolokat. Beszélt és evett velük. Örültek, hogy Jézus már nem halott és hogy ismét együtt lehetnek. De nem sokkal ezután Jézus felment az égbe. Most már örökre ott lakik. Azt akarta, hogy édesanyja is legyen vele, ezért a Szűzanyát, úgy ahogy a földön élt, felvette a mennybe.

Jézus azt akarta, hogy Mária minden embernek is legyen az édesanyja – az enyém, a tied és minden emberé. Mária úgy szeret minket, mint az anya a saját gyermekeit. Istennél könyörög értünk. Azért mondjuk neki, hogy ő a mi égi anyánk. S mivel örülünk, hogy milyen jó anyánk van a mennyben, hozunk a képéhez májusban szép virágokat. És most imádkozzuk mi is: Jó Szűzanya, segíts meg minket, aput, anyut és az összes embereket. Segíts, hogy egyszer mind Nálad legyünk az égben.”

Ez így egyszerre sok lenne, de ilyen formán kell beszélnünk a kisgyermekkel a Szűzanyáról.

A kisgyermek és a Szentlélek

Akkor kezdjük a gyermeknek a Szentlélekről beszélni, mikor már van a szeretetről helyes fogalma.

Sokszor magunknak is csak elvont teológiai fogalmunk van a Szentlélekről – ezért okoz gondot, hogy hogyan beszéljünk róla a kisgyermeknek.

A Szentlélek jelképei

A galamb, a tüzes nyelvek, jelképek. Ezeket még a gyermek nem tudja felhasználni a fogalomalkotáshoz.

A Szentlélek hatásai

A kisgyermek konkrétumokban gondolkodik. A dolgokról nem tudja, hogy mi *micsoda*, a dolgokat azok *hatásában* méri fel, értékeli.

Mi a Szentlélek hatása? A felnőttek sem nagyon mélyednek el, sajnos, ebben. Pedig milyen fontos volna, hogy elolvassák Jézus búcsúbeszédét (Jn 14,14-17) és Szent Pál levelének azt a részét, melyet a rómaiaknak a pünkösdről írt (8,15-26). Aki ezeket a szentírási részeket figyelmesen elolvassa, tudni fogja, mit és hogyan kell a Szentlélekről beszélnie.

Amikor az édesanya a kisgyermekkel este a napot lezárja, lelkiismeretvizsgálatot tartanak. Visszaemlékeznek az eltelt napra. Ha előkerül, hogy pl. a gyermek a nap folyamán nem mondott igazat – imádkozza elő az édesanya: „Szentlélek Isten, az Igazság Lelke, segíts, hogy tudjak mindig igazat mondani”.

Ha észrevesszük, hogy az ima a gyermeknek nehezebbre esik, ne erőltessük; ellenben egy-két szóval fohászodjunk vele együtt: „Szentlélek Isten, Jámorság Lelke, segíts nekem imádkozni!”

Így jön rá lassan, hogy a Szentlélek mindenben *segít*. A Szentlélek segít a helyeset felismerni, erősnek, bátornak lenni – és a Szentlélek meg is vigasztal minket.

A Szentlélek a Harmadik Isteni Személy

A Szentháromság tana, egyik legnehezebben megmagyarázható, megtanítható igazsága hitünknek, pedig már az első áldozónak is kell tudnia, hogy Istenben három személy alkot egyetlen egységet. Hogyan hozzuk a kicsi gyerekhez közel ezt a nagy titkot? A gyermek nem kíván filozófiai megalapozottságot.

A keresztvetést már egészen kicsi korában megtanulta. Amit keresztvetés közben a Mennyei Atyáról, a Megváltóról, és a Szentlélekről hall, – ez a gyermek számára a Szentlélekről való tanítás kezdete. Erre alapozzuk a későbbieket. Beszélünk az Atyáról, aki mindent teremtett; a Fiúról, aki megszületett, szenvedett, megváltott bennünket – és beszélünk, lassan-lassan, lépésről lépésre előbbrejutva arról is, hogy a Szentlélek az, aki megvigasztal, megerősít, megvilágosít, stb. bennünket. Vagyis műveiről, hatásairól beszélünk, nem mibenlétéről – amit ugyan ki is tudna megmagyarázni? De ez éppen elegendő is a gyermek számára. Korához mérten nem is kíván többet az Egyház.

A Szentlélek bennem

Mikor a gyermek már arról is hall, hogy a keresztségben Isten költözik az ember lelkébe – akkor már bevezetheti az anya a következő imát is: „Istenem, Te bennem vagy. Köszönöm Neked, hogy bennem lakást készítesz magadnak.”

Később: „Szentlélek Isten, Te bennem vagy. Imádlak bennem, Isten Szent Lelke!”

Ezek által a megkülönböztetések által a gyermeknek élménye lesz arról, hogy a Szentlélek *külön* személy.

Az előbb bemutatott imát csak akkor inspirálja a szülő a gyermeknek, ha a gyerek nagyon összeszedett hangulatban van, s ha a körülmények is megfelelőek. Így fog a gyermek *élményt* kapni, ismeret helyett. Az élmény lesz majd későbbi ismeretek, és szoros, elválaszthatatlan kapcsolatok forrása.

Az őrzőangyal

„Anyu, anyu, gyere gyorsan, mondd az őrzőangyalnak, hogy menjen el! Nem tudok elaludni!” – kiáltott Csaba az édesanyjának. Az anya nem értette. A későbbiekben kiderült, hogy Csabának a nagymama azt mondta, hogy a jó gyerekek mindig a háta mögött áll az őrangyal. Mikor lefekszik, ott áll az ágy mellett, és vigyáz rá.

Erzsike nem akart a sötét szobában megmaradni, félt. Mikor édesanyja jóéjt mondott, és megcsókolta, azt követelte, hogy legalább az ajtót hagyja nyitva, vagy a villanyt ne oltsa el. Egy este jött a nagybácsi. Nem tudott az előzményekről. Az anyának közben valami tennivalója akadt. Eközben a nagybácsi bement Erzsikéhez és mesélt neki. Az őrangyalról mesélt. S mily nagy volt az anya csodálkozása, mikor búcsúzkodás után Erzsike nem sírt, s nem követelte, hogy égve maradjon a villany. Véletlenül, a nagybácsi legközelebbi látogatásakor, derült csak ki, mi volt az oka a változásnak: Erzsike azért nem félt többé, mert biztonságban érezte magát. Tudta, hogy vigyáz rá az őrzőangyal.

Hasonlítsuk össze a két esetet. Vajon az előbbiben a nagymama helytelen felvilágosítást adott az őrangyalról? Valószínűleg nem, hiszen akkor más gyermekek is hasonlóan reagáltak volna. De a két példa kitűnően bemutatja, hogy a gyermek vallásos nevelésében milyen óvatosan kell eljárunk, s mennyire figyelembe kell vennünk az egyes gyermek egyéni adottságait. De azt láthatjuk, hogy az édesanya személye mennyire fontos! Ha az édesanya lett volna az, aki Csabának elmondja, hogy az őrzőangyal hogy áll a gyerek mögött, hogyan vigyáz rá, hogy őrzi még az ágyacskában is éjjeli nyugalmát – bizonyára meglátta volna Csaba szemében a kételkedés kis kérdőjeleit – s úgy alakította volna a további felvilágosítást, vagy közlést, hogy Csaba megnyugodjon.

Az édesanyjának roppant éberségre, nagy érzékenységre van szüksége, hogy minden finom ingert felvegyen, s arra jól reagáljon. De éppen azért anya, hogy képes is legyen erre, és képessé teszi maga a jó Isten, aki különleges kegyelmeket ad az anyának a neveléshez.

Mikor kezdjük el a gyermeknek az őrangyalról beszélni? Mindenesetre akkor, mikor már hallott valamit az angyalokról. Pl. a karácsonyt váró időben, Gábor angyalról, karácsonykor, a betlehemi angyalokról hall a gyermek. Ehhez hozzá lehet kapcsolni, hogy vannak őrangyalok is.

Ha ezek nélkül az előzmények nélkül akarnánk elkezdni megmagyarázni, hogy van őrzőangyal, – kicsoda az, milyen – könnyen eshetünk kísértésbe, hogy üres fogalmakkal dolgozva légüres térben járjunk. És itt is meg kell azt gondolnunk, hogy a gyermek nem vár pontos meghatározásokat. Azt sem tudja, micsoda tulajdonképpen a nap. Mi a szél. Azt tudja, hogy mi a *hatásuk*. Ugyan úgy van Isten angyalaival is.

Mit kell tehát elmondanunk? Mindannyiszor, ahányszor az Evangéliumban a gyermek angyalról hall, az mindig úgy szerepel, mint Isten küldötte, megbízottja, akinek valamilyen feladatot kell végrehajtania. Sohase beszéljünk tehát a gyermeknek pufók kis angyalkákról, mert félrevezetjük, bármilyen kedvesen festik is le a művészek. Mi ezt mondjuk az angyalokról: „Az angyalok Istennek szolgálnak. Azt teszik, amit Isten megparancsol nekik. Nagyon szépek az angyalok. Sokkal szebbek, mint bármelyik képen. Az angyalt nem lehet látni, mert nincsen teste. De az angyalok nagyon okosak, és nagyon jók. Enélkül nem tudnák Isten parancsait végrehajtani. Persze, szárnyuk sincsen az angyaloknak. De a festők azért festenek nekik szárnyat, mert az angyalok nagyon fürgék, gyorsak, Isten parancsát azonnal teljesítik. A fürgeségüket jelképezi a szárny, amit a festő fest a képükre.”

Aztán, ha már ilyenformán beszéltünk az angyalokról, akkor hozzáfűzhetjük, hogy minden embernek van külön saját őrangyala. A jó Isten azért rendelte így, hogy az őrangyal segítsen a mennybe jutnunk. A segítségnél már nem nagyon kell részletezni, hogy „hogyan”.

Az őrangyalokképekkel is legyünk inkább óvatosak. Lehetőleg kerüljük az olyanokat, amelyek az őrangyal naturalisztikusan ábrázolják; pl. az ismert kép, amint a gyermek a hídon átmegy, s az őrangyal átkarolja. Gondoljuk meg, hogy a gyermek mindent képszerűen, konkrétan úgy ért, ahogy ábrázolják. Pl. az előbbiből szerencsétlen dolgok következhetnek: a gyermek vakmerően átfut az autó előtt a labdájáért, hiszen nem lehet baja, vigyáz rá az őrangyal. Vagy más esetben – mikor elüti az autó a kis pajtását – ezt gondolhatja: miért nem vigyázott rá az őrangyal? Az őrangyal nem az, akinek megismerte – vagy nincs is őrangyal – a szülők hazudtak neki, becsapták?

Leghelyesebb, ha mint mindenben, itt is azt tartjuk szemünk előtt, amit az Evangéliumban olvashatunk. Ha azt, annyit mondunk el gyermekünknek az angyalokról, az őrangyalról, ami abban van, – nem többet, de nem is kevesebbet – egészen biztosak lehetünk benne, hogy gyermekünknek az őrangyalról helyes fogalma lesz, és hogy nem fog belőle hiányozni az áhítatos tisztelet és hálás ragaszkodás az őrzőangyal iránt.

Tud-e a gyermek Istennek fájdalmat okozni?

Gyakran mesélik, hogy ha a kisgyermek rossz volt, ezt kell hallania: „Most megbántottad a jó Istent”. Ezzel a gyermeket arra akarjuk rávezetni, hogy jó legyen, és a részvét érzésére apellálunk, arra, amellyel valaki megérzi, hogy másnak fájdalmat okozott.

Mit ért a kisgyermek ezen: „fájdalmat okozni”?

A gyermek ismeri a „kis” fájdalmakat. Elesik, megüti magát, megégeti a kályha – valami „fájdalmat okoz” neki. Gyakran mesélik, hogy más gyerek megcsípi, veri, rúgja, harapja. De ezek a fájdalmak hamar „meggyógyulnak” – sokszor elég ha az édesanya csak ráfúj, vagy megsimogatja.

Mit ért a gyermek azon, hogy ha azt mondják neki: „fájdalmat okoztál Istennek”?

A rosszaság Istennek ugyanolyan fájdalmat okoz, mint a gyermeknek, ha pl. a másik gyermek megrúgja, megveri? Hol fáj az Istennek? Sír is? És ki tud Istennek egy puszit adni, vagy ki tud ráfújni ott, ahol fájdalmat okoztunk neki? Ha egy gyermek ilyeneket hall, csakis így tudja elképzelni.

Mi nem tudunk Istennek „fájdalmat okozni”

Ugyanis, Istennek fájdalmat okozni – elvont fogalom – azt akarjuk vele kifejezésre juttatni, hogy a bűn Istent sérti. De ez nem azonos azzal, hogy „fájdalmat okoztunk” neki.

Eltekintve attól, hogy a kisgyermek még nem érti meg a dolgok átvitt értelmét, a képes kifejezéseket, s hogy mindent ugyanúgy vesz, ahogy mondjuk neki – azért is vigyáznunk kell a fenti kifejezésekkel, mert az ilyen kicsi gyermek apró rosszalkodásai még *nem bűnök*.

Egy teológiai meg gondolás is alátámasztja nézetünket, amikor ellene szólunk annak a kifejezésnek, hogy a gyermek a bűnnel „Istent megbántja”. A bűn, amit az ember elkövet, nem Istennek *árt*, hanem magának az *embernek*. Az emberben felfordul az értékek természetes rendje akkor, amikor Istentől elfordul.

Rendkívül fontos alapállás a gyermek vallásos nevelésében, – és nem lehet eleget hangsúlyozni – hogy soha, de soha ne kapjon a gyermek hamis fogalmakat, ne mondjunk neki hazugságot. És különösen döntőek a legelső benyomások, a legelső felvilágosítások, amelyeket a gyermek kap. Ha hamis lesz a kép, amellyel Istent a gyermek tudat- és élményvilágában megrajzoljuk, soha nem tudjuk kikorrigálni, és gyermekünknek a későbbiekben nagy-nagy kárára lesz.

Mivel Ő oly jó hozzánk...

Hogyan közelítsük meg tehát helyesen azt a célt, hogy gyermekünk lelkében a helyes alapot rakjuk le, vallási életének felépítésében?

Azok a szülők, akik azt mondják, a gyermek „fájdalmat okoz” Istennek – tulajdonképpen nem tévednek. Hiszen igaz, hogy Istennek nem közömbös a rosszaság. De inkább így kellene mondani: „Látod, most megint rossz voltál. Tudod, hogy én milyen szomorú vagyok, ha megbántasz. Látod, a jó Isten azt akarja, hogy a gyermekek jók legyenek, édesanyjuknak szót fogadjanak. És mivel Isten így szeret minket, és ilyen jó hozzánk, ezért mindig azt kell tennünk, amit Ő kíván. Ugye érted? Ugye megpróbálsz jó lenni, nekem örömet szerezni?”

De vigyázzunk, hogy ne túl gyakran emlegessük Istent – ne használjuk Őt fel, mikor mi magunk gyöngék vagyunk megkívánni valamit a gyermektől. Ha egy gyereknek *kevés* az, hogy megbántotta anyját, nem fogunk annak a gyermeknek sokkal *többet* mondani, ha azt mondjuk, Istennek okozott fájdalmat. Néha bizony a büntetést is alkalmazni kell, érzékeltetve vele, hogy mi a rosszaság, mert vannak helyzetek, – különösen az egész kicsi korú gyermeknél – mikor még érvekkkel nem tudunk hatni. Ilyenkor többet használ egy-egy suhintás, de persze a gyermek érezze ebből is a szülő nagy szeretetét.

A gyermek és a temető

A négyéves Péter látta édesapját a halálos ágyon. „Alszik” – mondták neki. Aztán meglátta, hogy felravatalozták. Ott volt a temetésen. Látta, hogy nyeli el a koporsót a föld. Senki sem beszélt neki a halálról.

Az anya másnap kiment a temetőbe. Pétert is elvitte magával. Miután megigazította a síron a virágokat, egy ideig még ott akart maradni, hogy átadja magát szomorú gondolatainak.

Szerette volna, ha Péter szépen csendben marad mellette. De a gyermek felfedezett egy kis fadarabot. Elkezdett vele a sírba lyukat fúrni. „Péterkém, maradj nyugton” – szolt rá az anya – „szeretnék egy kicsit apával beszélgetni!”

Péter azonban csak fűrt tovább. Végül is az anya észrevette, hogy már mély lyukat fűrt a gyermek a sírba. Rémülten húzta el onnét. De akkor Péter megszólalt: „Én csak úgy tudok apuval beszélni, ha látom az arcát.”

A szegény anya ölébe kapta a gyermeket, s amilyen gyorsan csak tudott, kisietett a temetőből. Bevitte az óvodába. Elmesélte a történeteket az óvónőnek – majd hozzáfűzte a kérést: „Kérem, magyarázza meg ön neki, én képtelen vagyok rá!”

Mikor eljön a november, a temető látogatás, halottak napja ideje, sok fiatal szülő előtt felnyílik a kérdés: elvigyük a kicsi gyermeket a temetőbe? És ha elvisszük, mondjunk-e nekik a halálról valamit? De mit? És hogyan?

Maga a temető látogatás még nem kényszerít bennünket arra, hogy a halálról beszéljünk. Mondhatjuk neki, hogy a virágok, a gyertyácskák a nagymama sírján azért vannak, hogy szebbé tegyék a sírt. De a nagymama már az Égben van, a jó Istennél. Elmondhatjuk, hogy azoknak az embereknek, akik előttünk éltek, és már a jó Istennél vannak, a temetőben van a sírhalmuk. Anélkül, hogy magát a tisztítótűzet említenénk, mondhatjuk, hogy a halottakért imádkozni kell, imádkozni szoktunk. Így: „Istenem, adj a nagymamának és nagyapának örök nyugalmat, boldogságot, és örömet a mennyországban”.

Ha még a gyermek nem volt temetésen, nem látott halottat, a temetőlátogatás nem fog nagyobb hullámokat kavarni benne. Azt természetesen sohasem szabad mondanunk, hogy a virágokat „a nagymamának” visszük a temetőbe.

Más a helyzet, – mint a kis Péter esetében – ha a gyermeknek volt már megrázó, közeli élménye a halálról. Akkor kérdéseket fog feltenni, s nekünk válaszolni kell ezekre.

Nem könnyű a gyermeknek a test-lélek egység, kapcsolat problémájáról beszélni. Felnőtt számára sem könnyű elképzelni a halál utáni állapotot. De miért ne mondhatnánk meg a gyermeknek azt, amit a Hiszekegyben imádkozunk, hogy hiszünk a test feltámadásában, és az eljövendő örök életben? Nem volna fontos a feleleteket ezekre a döntő kérdésekre mindjárt akkor beleplántálni a gyermek lelkébe, mikor a kérdéssel legelőször találkozunk?

Ha Péter édesanyjának lett volna hite és bátorsága hozzá, hogy ezekről a kérdésekről beszéljen kisfiának, a kis Péter nem került volna abba a helyzetbe, hogy ki akarja kaparni a föld alól halott apját, hogy vele beszélhessen.

Tudta volna Péter, hogy az, aki a földben fekszik, többé már nem az ő édesapja, csak édesapjának holt teteme. Az apa Istennél van, Istennél, aki örök életet ajándékozott neki az elmúló helyett. Az új élet pedig majd, a feltámadás után, az új testben, kimondhatatlanul szép, és romolhatatlan lesz már, oly pompásan gyönyörű, mint Jézus teste a feltámadás után.

A tisztítótűz

A halottak napi temetőlátogatással együtt jár, hogy a gyermekek, az elhunyt hozzátartozók sorsával kapcsolatban, előbb-utóbb találkozni fognak ezzel a kifejezéssel: tisztítótűz.

Novemberben imádkozunk „a tisztítótűzben szenvedő lelkekért”. Ha a gyermek még sohasem hallotta, felteszi a kérdést: „Hol van a tisztítótűz?”

A legtöbb felnőtt nem örül, ha ilyet kérdeznek tőle. Ilyenkor derül ki, hogy neki sincsen tiszta fogalma róla. Csak arra emlékszik, hogy a katekizmusban azt tanulta, hogy van egy bizonyos hely, ahol a meghaltak keservesen vezekelnek bűneikért, s nehéz kínokat kell elszenvedniök, hogy megtisztuljanak. Azt mindenesetre érzi a kérdés elé állított felnőtt, hogy azzal a magyarázattal, amit ő a kérdéstről adni tudna, a gyermek nem jut sokkal előbbre.

Dehát mi is a tisztítótűz?

Valahol régen, egyszer egy óvónő így magyarázta meg egyik kis növendékének, mi a tisztítótűz:

„Látod, Jancsi, te szívesen jársz hozzám az óvodába. Szeretsz is itt lenni, és örömet akarsz szerezni nekem. De ez nem mindig könnyű. Néha bizony rossz vagy. És amikor rossz vagy, azt kell neked mondanom: menj csak szépen Jancsi a sarokba, most menj el a szemem elől, ilyen rossz gyereket nem akarok látni. Akkor az hogy fáj neked, mennyire bánt, s mennyire szégyenled! És azt gondold: bárcsak ne tettem volna!

Látod, így van az emberrel is, a jó Istennél. Az emberek jók akarnak lenni. De nem mindig sikerül nekik. Néha rosszak. A jó Isten kedve ellen tesznek. És ha egy ember, aki éppen tett valamit a jó Isten kedve ellen, meghal, akkor a jó Isten azt mondja neki: Így, ahogy te most vagy, nem jöhetsz ide Énhozzám; menj el egy kicsit tőlem. És ennek az embernek a lelke nem jut be mindjárt a mennyországba. Várnia kell. Ez a várakozás nagyon fájdalmas, mert az ember már szeretne a jó Istennél lenni, ahol minden szép és jó, mert ahol Isten van, ott lenni nagy boldogság. Akkor az ember ezt gondolja: ó, bárcsak ne tettem volna olyat, ami rossz! Látod, Jancsi, ez a tisztítótűz!”

Ennek a gyerekek egész életében helyes fogalma lesz arról, mi is tulajdonképpen a tisztítótűz.

Az óvónő nem próbálkozott, hogy a gyermek képzeletét sokféle hasonlaltal és képpel benépesítse. Egyszerűen összekapcsolta a dolgokat a gyermek mindennapi életével: szívesen lenni valakinél, akit az ember szeret – megbántani a szeretett személyt – büntetésül a szeretett személytől eltávolítva lenni.

A gyerekek nagyon a szívükre tudják venni, ha a felnőttek így büntetik őket: „Menj el előlem – nem akarok látni – ilyen rossz gyerekekkel nem is akarok beszélni”. Ezért meg tudják érteni, hogy a szenvedő lelkeknek mekkora fájdalom, hogy nem lehetnek Istennél.

Ez a kifejezés: „szenvető lelkek” – megint valami olyat mond, ami új, amiről még nem hallott a gyermek. Ha a tisztítótűzről így, vagy másféleképpen szólunk, – mint pl. a fenti óvónő – akkor ehhez még hozzáfűzzük: „Azokat a lelkeket, akiknek még várniok kell, akik még nem mehetnek az égbe, azokat nevezzük szenvedő lelkeknek”.

Probléma lehet még a lélek szónak a magyarázata. De más fogalmak is tisztázásra szorulnak: bűn, kegyelem, szentség – nagyon nehéz ezekről úgy beszélni, hogy csak valamelyest is közelhozzuk a gyermekhez ezeknek az elvont fogalmaknak a tartalmát.

Az a szükséges ehhez, hogy magunk lássuk tisztán, mit jelentenek ezek a fogalmak, mert akkor tudjuk csak a gyermeknek is megmagyarázni.

A szentségek szerepe a gyermek életében

A Szentírás mellett, a szentségek által találkozhatunk Krisztussal. Erre a találkozásra azonban csak lassan, lépésről lépésre haladva, lehet a gyermeket előkészíteni.

A keresztség

Talán az a körülmény, hogy az embernek a saját keresetségéről nem maradtak emlékei, az oka annak, hogy a keresztelés szertartásaival olyan idegenül állunk szemben. Ugyanezen ok miatt, a nagyszombati szertartásoknak nagy részében is nehezen tudunk elmélyülni.

A hitoktatás gondosan elmondja a szentség szertartását, és lényegét meg is magyarázza. De távol van attól, hogy a gyermek számára magával ragadó, és döntő élményt adjon ennek az oly fontos szentségnek az értékéről.

Nincs is annak sok értelme, hogy hosszan elmondjuk, hogy hogyan végzik a keresztelést. Ha azonban az anyának alkalma van rá, hogy gyermekével egy keresztelésen vegyen részt, akkor a gyermeket előbb jól fel kell készíteni.

Templomlátogatáskor jó, ha az édesanya megmutatja a keresztlő kutat: „Nézd csak, itt kereszteltek meg téged. Itt lettél Isten gyermeke.” Hozzáfűzheti: „A jövő héten itt fogják Rózsi néni kisbabáját megkereszteni”. Most már itt lesz aztán az ideje annak is, hogy a gyermeknek a szentségi hatásról is beszéljünk. Ilyenformán: „A keresztségben a gyermek Isten gyermeke lesz. A keresztség után nem látjuk, hogy a kisbaba megváltozott volna, nem látszik rajta semmi külső változás, de az Isten most benne lakik már, és ennek örülünk. Mi is ennek örültünk édesapáddal, mikor téged megkereszteltek.”

Másik alkalommal elmondhatja az édesanya, mit lehet látni a kereszteléskor: „A pap a gyermek fejére vizet önt, és azt mondja: «Megkeresztellek az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében». Tudod, ha valami nem elég szép, és nem elég tiszta, azt megmossuk. Azért önt a pap is a gyermek fejére vizet. Ez azt jelenti, hogy Isten előtt szép, tiszta és hozzá méltó lesz.”

Az olajjal való megkenést nehezen tudjuk a kisgyermekhez közel vinni, de a keresztlőruhácska értelmét már a nagyobb gyermek jól megérti. „Ha neked egy szép ruhát adok ajándékba, s rád adom, ugye tudod, azt szoktam mondani, vigyázz nagyon, be ne piszkold. Kereszteléskor a pap fehér ruhát ad a kisbabára és ő is azt mondja: «Vigyázz, hogy ruhád mindig szép tiszta maradjon». Ezzel a pap azt akarja mondani, hogy vigyázz, maradj mindig jó, és legyen a lelked tiszta, mert így juthatsz csak a mennybe. Neked is ezt mondta a papbácsi, mikor megkereszteltek.”

A keresztlőgyertyáról ezt mondja az anya: „A pap a keresztszülő kezébe égő gyertyát ad. Ezt a gyermek helyett kapja meg a keresztszülő, mert a gyermek még kicsi, nem bírja tartani. A pap ezt mondja hozzá: «Most olyan szép és ragyogó vagy, mint ez az égő gyertya». (Valóságban az Isten gyermeke sokkal szebb, mint a gyertya!) Akkor ismét megszólal a pap: «Vigyázz, vigyázz, hogy a gyertya fénye ki ne aludjon!» Ez azt jelenti, hogy mindig azt tedd, amit Isten akar, akkor mindig olyan szép és tiszta maradsz, mint ez a gyertya, s így juthatsz a mennybe.

Ezt a kisbaba nem hallja. Te sem hallottad, amikor téged kereszteltek. De a szülőnek és a keresztszülőnek kell téged erre emlékeztetni. Ezért tettük el a keresztlőgyertyádat és keresztlőruhácskádat.”

Kis tájékoztatásunkat legjobb egy hálaimával zárni: „Jó Istenem, köszönöm, hogy a keresztségben a Te gyermeked lettem. Kérlek, segíts, hogy mindig a Te gyermeked maradjak. Segíts, hogy mindig olyan szép fényes és ragyogó legyek, mint amilyenné a keresztségben tettél.”

Az újszülöttért, akinek a keresztlőjére a gyermeket elvittük, a kisgyermek szívesen imádkozik.

Más alkalommal beszélhetünk arról, hogy a keresztlőben a gyermek nevet is kap.

Így élmény lesz, ha egy keresztlőn részt vehet a gyermek. Maga a jelenlét, amelyet összekapcsolhatunk bizonyos tevékenységgel is, – az újszülöttet a keresztlőmedencéhez kísélni, a szertartást figyelmesen követni – mindez mély, boldog élményt nyújt, s ez később a születés-, vagy névnap ünneplése alkalmával felidéződik.

Szentséglátogatás

Az édesanya, Jancsit kézenfogva, a templom felé igyekezett. Jancsi 3 és fél éves. Jancsi tudja, hogy a templom Isten háza. Volt is már templomban. Láta a szépen feldíszített karácsonyi oltárt, a betlehemet, a húsvéti szertartást. Tudta, hogy a templomban össze kell tennie a kezét, le kell vennie a sapkát. De hogyan magyarázza meg az édesanya Jancsinak azt, hogy a templomban a szentségi Jézus lakik? Nem kicsi még Jancsi ennek megértésére?

Végre a templomba értek. Jancsi levette a sapkáját, s az édesanya elkezdte mondani: „Mi most meglátogatjuk Jézust. Itt van a templomban. Örül, ha az emberek eljönnek Hozzá. Különösen a gyerekeket nagyon szereti. Megáldja őket éppen úgy, mint akkor megáldotta a gyermekeket, mikor a földön járt.”

Kinyitották a templomajtót. Mint mindig, egyszerre betöltötte őket a templom hatalmas terének varázsa. A tompa fény, a kegyoltár égő gyertyái, a csend, mind imádságra hangolja az embert. Vajon mit érez ebből Jancsi? Az édesanya ránézett. Hogy mit? Jancsi a sapkáját gyűrögette, aztán a sapkát a melléhez szorította, miközben az anya tovább vezette az oltár felé.

Odahajolt és a fülébe súgta: „Látod, az az asztal, ahol az örökmécs ég, az az *oltár*, ott van Jézus.

És mivel Jézus *Isten*, köszöntsük Őt *térdet hajtva*, így csak a jó Istent köszöntjük.” Az anya mélyen térdet hajtott. Jancsi is megpróbálta. Az anya nem mondta neki, hogy nem valami szépen sikerült, s hogy máskor szebben csinálja.

Aztán újra megfogta a kezét, és egészen előre mentek. Letérdeltek az áldoztatórács elé. „Látod, most itt van közel az a piros fény, az örökmécs, amit az előbb mutattam. Ez jelzi, hogy itt jelen van Jézus. Mi nem látjuk, de Ő lát minket és hall bennünket.”

„Miért nem látjuk Jézust?” – kérdezi Jancsi. „Jézus Isten. Oly szép és fenséges, hogy csak az égben láthatjuk. De Ő lát bennünket és megáld minket.”

A tabernákulumot elkerüli az anya, arról még nem beszél a gyermeknek. Korai volna. A gyermek nem tudná elképzelni, vagy megérteni, hogy ilyen kicsi helyre hogy lehetne bezárni Jézust.

Jancsi most az oltár felé néz. Ezt követeli anyjától: „Mondjunk valamit Jézusnak!” Az anya előimádkozza: „Jézus, áldj meg bennünket!” Aztán még egy kicsit térdelve marad. Biztatja Jancsit, hogy ő is mondjon valamit. Majd feláll, térdet hajt, és kimennek a templomból.

Mikor legközelebb az édesanya Jancsit elviszi szentséglátogatásra, már nem kell ennyit magyaráznia. Az első templomlátogatás mély nyomot hagyott Jancsi lelkében. Máskor is szívesen kívánczik majd, hogy meglátogassa a szentségi Jézust. Ha majd Jancsi újabb kérdéseket tesz fel, tudását tovább lehet bővíteni.

A gyermek és a szentmise

Egy anya leveléből:

„Tulajdonképpen mikortól kell rendszeresen szentmisére vinni a gyermeket? Ha magammal viszem, nem tudok rendesen imádkozni.”

A kérdésre nem olyan egyszerű a válasz. Mint a legtöbb esetben, itt is a gyermek egyéni érettségétől, és még sok körülménytől, környezeti adottságoktól függ, hogy mi a teendőnk.

Az mindenesetre biztos, hogy az Egyház parancsa szerint 7 éves kortól kötelező a szentmishallgatás a gyermek számára. Ettől a kortól kezdve kell a szülőnek gondoskodnia arról, hogy a gyermek rendszeresen, minden vasárnap szentmisét hallgasson.

A kérdés azonban az, hogy ezt megelőzően, mi legyen az elv, mikor vigye el az édesanya a 7 évesnél kisebb gyermeket szentmisére?

Az a kisgyermek, aki vallásos környezetben nő fel, ahol apa, anya, testvérek naponta imádkoznak, s az egész otthoni légkört bensőséges, vallásos érzések hatják át, már elég korán érett lesz arra, hogy az édesanya szentmisére is elvigye.

Tulajdonképpen azt kell mondanunk, hogy akkortól kezdve, mikor a gyermek képes arra, hogy a templomban rendesen viselkedjék, s a felnőttek ájtatosságát ne zavarja, el lehet vinni szentmisére. Mielőtt azonban magára a szentmisére elvinnők, ezt megelőzően, természetesen, már sok alkalmat talált az anya, hogy a gyermeket megismertesse a templommal. A gyermek legyen már előkészítve, s tudja mindezekből, hogy a templom Isten háza – a szülők és a többi felnőtt viselkedéséből tapasztalja meg, hogy ott szépen és nagy tisztelettel kell viselkednie neki is.

Ha a gyermek így van előkészítve, s az anya és apa kézenfogja, s magával viszi egyszer a vasárnapi szentmisére, nem fog idegenül állni a környezettel szemben, s nem kell félnünk, hogy zavarja a felnőttek szentmiséjét.

Fontos, hogy a gyerek lássa az oltárt, a misézőt. Ha ezzel együtt látja, milyen figyelmesen kapcsolódnak be a hívek – a nagyobb gyermekek és a felnőttek is – a szentmisébe, hogy imádkoznak, énekelnek, letérdelnek, felállnak; a gyermekben későbbi életének fontos alapjai rakódnak le.

Azt természetesen nem lehet elkerülni, hogy olykor-olykor ne húzza le fejécskéjéhez az édesanyja fülét, s ne akarjon valamit „megkérdezni”. Ezzel valóban zavarja az anya ájtatosságát. De mennyire megéri ez a zavarás, ha meggondoljuk, milyen nagy kincs lesz a gyermeknek, hogy első szentmiséit édesanyja oldalán hallgatta végig az anyai szív tanította meg, hogy bekapcsolódjon a legszentebb áldozatba. S kinek is lenne ehhez a tanításhoz annyi érzéke, annyi szeretete, s ki kapna hozzá annyi kegyelmet, mint éppen maga az édesanya!

Attól sem kell félni, hogy megeshet, hogy a gyermek olykor netán belekiabál az énekbe, vagy a szövegbe – hányszor lehet ilyet hallani. Ez senkit meg nem botránkoztat. Ezen kívül azt is meg kell itt fontolnunk, hogy a vasárnapi szentmise a „közösség” istentisztelete. A közösségbe pedig beletartoznak a gyermekek is – mégpedig abban a formában, olyan módon, ahogy éppen vannak. Azoknak az anyáknak pedig, akik kisgyermekükkel gyakran szegyenkeznek a misén a gyermek mozgékonyága miatt, jusson eszébe a zsoltáros szava: „A gyermekek és a csecsemők szája magasztal Téged, ó Uram!”

Bevezetés a szentmisébe

Mit lehet erről mondani a gyermeknek?” – aggódik sok fiatal anya – „hiszen meg sem érti”.

Természetes, hogy a gyermek nem tud mindent megérteni. Nem is kell mindjárt azzal kezdeni, hogy a legmélyét tárjuk fel a szentmise titkának. Csak lassan-lassan, lépésről-lépésre haladhatunk előre.

Kiindulópontok

Egy alapvető kiindulási pont: soha ne kezdjük el a gyermek oktatását légüres térben – mindig csakis úgy, ha hozzákapcsolhatjuk az ő személyes élményéhez, kérdéséhez. Ez nagyon fontos! Tehát csakis akkor, ha a gyermekben *előbb* feltárul az igény – ehhez kell hozzákapcsolni

a felvilágosítást. Tehát csak akkor fogunk a szentmiséről beszélni, ha a gyermek érdeklődik utána.

Hol voltál?

Olyan családban, amelyben az életet a hit formálja, ahol vasárnap egészen természetesen elmennek a szülők a szentmisére, csakhamar felmerül az érdeklődés a mise iránt. Egészen magától értetődően fogja vasárnap édesanyját megkérdezni: „Hol voltál?”

Erre a kérdésre azonban csak akkor lehet helyes választ adni, ha a gyermek már valóban megismerte a templomot, mint Isten házát – egy-egy kis látogatás, séták során! –, ha már hallott Istenről, Jézusról, a keresztségről és az istengyermekségről.

Egy ilyen gyermek meg fogja érteni szülője válaszát: „A templomban. A templom Isten háza. Vasárnap itt egybegyűlik mindenki, aki a jó Isten gyermeke. A pappal együtt imádkoznak és énekelnek.”

A közös asztal

Mint ahogy az előbbi fokra is, a szülők vallásos életében gyökerezve, ért el a gyermek, ugyanígy a továbbjutás is ezen az úton halad tovább. A gyermek naponta részese otthon a közös asztalnak, vagy legalábbis vasárnap biztosan együtt ebédel az egész család. A kérdésre, mi történik a templomban, mikor a hívek összegyűlnek – a felelet ebből a képből, élményből induljon ki: a szentmise is „közös asztal”, Szent-lakoma, melyben mennyei kenyeret kapunk.

Ezt a lakomát nevezzük szentmisének.

Jézus itt van

Az így előkészített gyermeket aztán legjobb, ha egy hétköznapi elviszi magával az édesanya a szentmisére. Jó elől keresnek helyet, hogy a gyermek mindent jól láthasson. Egészen biztos, hogy nagy figyelemmel fogja kísélni az eseményeket. Az édesanya mondja el neki, hogy a szentmisén itt van, valóságosan jelen van Jézus. Itt van, velünk imádkozik, csak mivel nem láthatjuk, a pap áll ott helyette.

Mi történik?

Jó kiindulási pont a lakoma, a vendégség, étkezés fogalma. Ott beszélgetünk a vendégekkel. A vendégek beszélgetnek azokkal, akik meghívták őket. Itt beszélgetünk a jó Istennel, a házigazdával, Ő is beszél hozzánk. Az ételeket felhosszítják az asztalra. A kenyeret és a bort a pap teszi az oltár asztalára. Mint otthon az édesapa, itt a pap mondja el az asztali imát; aztán elkezdődik az étkezés. A szentmisében az asztali ima után, a pap a mennyei kenyeret nyújtja nekünk.

Hogy a közönséges kenyérből mennyei kenyér lesz, ezt Jézus teszi. Átváltozik. A további útja a felvilágosításnak már magához az első áldozási oktatáshoz vezet.

Kell-e a kisgyermeknek misekönyv?

Vannak ügyesen, nagy gonddal szerkesztett misekönyvek. Ezek azonban csak akkortól kezdve jöhetnek szóba, ha a gyermek olvasni tud. Azon a fokon, amelyen a gyermek most itt minket érdekel, vagyis az iskoláskor előtti gyermeknek a legjobb „szemléleti anyag” maga a szentmise, mindaz, ami az oltárnál történik és az, ahogyan látja a felnőttek, szülők és ismerősök áhítatos bekapcsolódását a szentmisébe.

Elsőáldozás

Engedjük a gyermeket elsőáldozáshoz, mielőtt még iskolába kerül? Van-e értelme?

X. Piusz, a szent pápa, a „Quam singulari” c. dekrétumában ajánlja, hogy mihelyt csak lehetőség nyílik rá, minél előbb vigyék az egészen kicsi gyermeket is elsőáldozáshoz; természetesen bizonyos előfeltételek birtokában.

Az előfeltételek

1. A gyermeki értelemnek megfelelő fokon, a hitigazságok ismerete.
2. A képesség, hogy a gyermek az Oltáriszentséget a közönséges kenyértől megkülönböztesse.
3. Bár nincs benne kifejezetten a X. Piusz féle szövegben, – de tartalma szerint beleértendő – hogy míg a gyermek a szentmise titkába nincsen bevezetve – gyakorlatilag – magát az Oltáriszentséget sem értheti. S mivel az Oltáriszentség a szentmiseáldozat gyümölcse – az elválaszthatatlanul szoros egység miatt – elsőáldozáshoz sem lehet vinni a gyermeket szentmise nélkül.

A szülők példája

Magától értetődő, hogy a még nem iskolás korú gyermek elsőáldozási előkészítése nem lehetséges a család szoros együttműködése nélkül. Csak akkor kívánja a szülő a még iskoláskort el nem ért kisgyermekét elsőáldozáshoz vinni, ha az Eucharisztia magának az édesapának és az édesanyjának mindennapi kenyere, nélkülözhetetlen napi tápláléka, egyéni és családi életük központja, a család közösségi életének centruma.

Jézus feláldozza magát

Ha a gyermek már a fentiekben leírt módon hallott a szentmise jelentéséről, mondjuk el neki, hogyan folyt le az utolsó vacsora, mi történt ott:

Jézus és a tanítványok összejöttek, hogy együtt vacsorázzanak. Az Úr Jézus evés előtt imádkozott. Ebben az imában egészen neki ajándékozta magát a Mennyei Atyának, felajánlotta magát neki. A szentmisében is így van. Jézus helyett a pap van ott, Jézus helyett ő mondja az imát. De Jézus a szentmisében ugyanúgy feláldozza, felajánlja magát a Mennyei Atyának, mint az utolsó vacsorán tette.

Ha a gyermeket így előkészítettük, az átváltozáskor mondassuk vele:

„Jó Istenem, én is Neked ajándékozom magam, és egészen Hozzád akarok tartozni, úgy, mint Jézus, a Te Fiad.”

A Mennyei Kenyér

Mikor a gyermek már érti a szentmisét és az áldozat fogalmát, beszélhetünk a szentmise gyümölcseről, a Mennyei Kenyéréről.

Jézus azt ígérte, hogy aki ebből a kenyérből eszik, örökké él. Erős lesz, élete lesz tőle. Ez a kenyér: Jézus.

Nagy titok az Oltáriszentség titka. Különleges napot kell kiválasztanunk, hogy ezt a titkot közöljük gyermekünkkel.

Kiindulhatunk abból, hogy a Mennyei Kenyér testünk, lelkünk eledele, s hogyan tesz bennünket Krisztushoz napról-napra hasonlóbba. De a térdhajtás a tabernákulum előtt, vagy az

átváltozás lélegzet elállító pillanata, áhítatos csendje is indíték lehet arra, hogy a gyermeknek mondjuk: Ez a kenyér nem közönséges kenyér, hanem Jézus.

Aki eszi ezt a kenyeret, ahhoz eljön, s abban benne marad Jézus.

A gyermek igénye

Mikor a gyermek szüleivel már többször részt vett szentmisén, magától felébred benne a vágy: ő is szeretne kapni a Mennyei Kenyérből. Ha a gyermek ezt a kívánságát kifejezi, az azt jelenti, hogy eljött az az idő, amikor megkezdődhet az elsőáldozási előkészület.

Előkészület és ünnep

Utaljunk arra, amit az előzőekben már Jézusról, szentmiséről, Mennyei Kenyérrel mondtunk. Az előkészület legfontosabb része a gondos rászoktatás a bensőséges imára. Vezessük be a gyermeket a spontán, személyes beszélgetés jellegű ima gyakorlatába. Vigyük el többször a csendes templomba és hajtsunk alázatosan térdet. Imádkozzuk elő a gyermeknek: „Jézus, jöjj el hozzám és legközelebb a hálaadást: „Köszönöm Neked Jézus, hogy el fogsz hozzám jönni”.

Legközelebb a gyermek már magától fogja imádkozni ezeket a fohászokat.

A gyermeket a szülők, testvérek magatartása, a kedves, örömteli előkészület az egész család részéről az elsőáldozás ünnepére, szintén nagyban segíti, hogy ez az élmény elmélyüljön benne. Azt természetesen senki se várja, hogy a gyermek most már valóságos kis angyal lesz.

Az elsőáldozás napja legyen nagy családi ünnep. A szülők és testvérek kísérjék el a gyermeket és azután otthon kövesse az isteni vendégséget ünnepélyes családi szeretet-lakoma, ahol a gyermek még egyszer érezze és élje át, hogy mindenki vele örvendezik.

Van-e ennek értelme?

Ha meggondoljuk, hogy eredetileg (mint a keleti egyházban ma is szokásban van) a csecsemőket a keresztség után meg is áldoztatták, nem is olyan rendkívüli dolog, hogy vannak szülők, akiknek igénye, hogy gyermekük az iskoláskor előtt áldozhasson. Szent Ágoston egy beszédében mondta a gyermekekről: „Ők még kicsinyek, de ők is tagjai Krisztus testének; kicsinyek, de részesülnek szentségeiben; kicsinyek, de részt vesznek asztalánál, hogy élet legyen bennük”.

És az iskolai ünnepélyes elsőáldozás? Legyen a gyermek kizárva a közös elsőáldozás élményéből? Talán jó tudni, hogy annak bevezetése, hogy a gyermekek közös elsőáldozásra való előkészítését és vezetését az iskola, vagy a hivatalos hitoktatás vette át, azért történt, mert a 17. században a szülők megtagadták gyermekeik vallásos nevelését.

A kisgyermek lelkiismeretvizsgálata

Sokan azt hiszik, hogy csak gyónás előtt kell lelkiismeretet vizsgálni. Pedig a lelkiismeretvizsgálat célja az, hogy egy adott időszakaszról lemérjük, hogyan viselkedtünk Istennel és felebarátainkkal szemben. A felismerés, hogy sok minden olyan történt, ami ellentmond Isten akaratának, bánatot kell, hogy ébresszen és, ha szükséges, a gyónáshoz kell, hogy vezessen.

A kisgyermek ilyen lelkiismeretvizsgálata még nem képes. Tulajdonképpen a 7. életéve körül ér a gyermek oda, hogy magát vádolni, hibásnak érezni tudja.

Lassú és mélyen járó bevezetés szükséges ahhoz, hogy a gyermekben előkészítsük az útját a bűntudatnak és annak a képességnek, hogy ezzel kapcsolatban igazi bánata legyen. A

kisebbségnél meg kell elégednünk azzal, hogy a gyermek ennek a fejlődésnek a kezdő stádiumában legyen. Legyünk elővigyázatosak a fogalmak magyarázatánál: bűn, bánat, gyónás, elégtétel.

Visszapillantás a napra

Kezdetől fogva neveljük rá a gyermeket arra a tudatra, hogy életünk Isten előtt folyik, amit teszünk és ami bennünk van, azt Isten látja. Ez legyen a későbbi lelkiismeretvizsgálat kiindulópontja.

A visszapillantás egy bizonyos időszakasz lefolyására vonatkozik, leghelyesebb ha este, közvetlenül elalvás előtt történik.

Az édesanya, vagy édesapa vezesse be a gyermeket a lelkiismeretvizsgálatba. Természetesen, nem az imakönyv lelki tükre lesz a minta. Mindig egészen konkrétan fogalmazzuk meg azokat a hibákat, amelyek a nap folyamán jelentkeztek. Fontos, hogy ezeknél az esti beszélgetéseknél mindent elkerüljünk, ami a gyermek és Isten kapcsolatát zavarhatná.

Isten mindent lát

Semmi esetre sem szabad a gyermeknek azt éreznie, hogy Isten kémkedik utána. Az a kifejezés, amit a szülők olyan szívesen hangoztatnak: „Isten mindent lát” – ide vezethet.

Sokkal inkább azt kell a gyermeknek felismernie, hogy létét és cselekedeteit Isten szerető tekintete kíséri, ugyanolyan gondos figyelemmel, mint a szülő szeme játszadozó gyermekét. Ez a tudat a gyermek számára nagy biztonság.

Ezért ne így mondjuk: „Isten mindent lát, azt is látta, hogy Jancsit ma pofon ütötted”.

Inkább így fogalmazzuk: „Isten mindent lát, különösen szívesen néz a gyermekekre, örül ha szépen játszanak, de azt nem látja szívesen, ha egy gyerek megüti a testvérét”.

Nagyon fontos a megfogalmazás, hogy az indíték „Isten nem szívesen látja” legyen. Ezáltal az ítélet nem a gyermek, hanem a hiba felett van kimondva.

Ebben az életszakaszban a gyerek nehezen viseli a bűntudatot. A legnagyobb nehézség az, hogy a gyermek nem tudja megkülönböztetni mi az igazi bűn. Nem tudja jóvátenni sem, lelki egyensúlya felborul és az ilyen meg nem oldott, hosszan tartó bűntudat-érzés lelki fejlődésében akadályozza.

Az ilyen kifejezések, hogy „most Isten haragszik rád”, „Isten sír”, vagy „fájdalmat okoztál az Úr Jézusnak”, hamisak, ezeket el kell kerülni. Az ilyen kifejezések az érzékeny gyermeket megtévesztik és oda vezetnek, hogy a kisebb hibákat is aránytalanul nagynak lássák, az igazán nagyokat pedig esetleg ne vegyék észre. Az esti beszélgetéseknek, amikről fentebb szoltunk, azt a fontos célt is kell szolgálniuk, hogy a gyermeket bűntudat érzésének terheitől megszabadítsák.

A gyermeknek, aki Jancsit megpofozta, ezt fogjuk mondani: „Te ma Jancsit megütötted, ígérd meg a jó Istennek, hogy holnap nagyon szépen fogsz vele játszani. Ez a jó Istennek örömet okoz, szívesen látja és ha Jancsi tőled el akar venni valamit, gondolj arra, hogy Isten nem nézi szívesen, ha egy gyerek a testvérét megüti.”

Lassan-lassan rájön a gyermek, mit lát Isten szívesen, mi az, ami Neki nem okoz örömet.

A lelkiismeretvizsgálat lezárása kis ima legyen, melyben a gyermek fejezze ki, hogy ő Isten előtt kedves akar lenni. Ilyen formán:

„Jó Istenem, én Neked örömet akarok szerezni, segíts, hogy holnap Jancsival szépen játszjak és ne üsse meg újból.”

Így segítünk a gyermeknek helyes motívumokat adni magatartásához és megóvni a következő nap kísértéseivel szemben.

Az alkalmak felhasználása

A vallásos nevelés, Istenről való beszélgetésünk, csak akkor lesz gyümölcsöző, ha felhasználjuk a megfelelő alkalmakat, amikor a gyermek lelkének a kapuja ki van tárva. Egy-egy esemény, élmény, vagy a gyermekben felnyíló kérdés lehet ilyen alkalom.

Haragszik a jó Isten

A kisgyermeket a villámlás és dörgés megijeszti. A felnőttekhez menekül a sokszor ki nem mondott kérdéssel, hogy mi a magyarázata a váratlan változásnak. Gyakran hall a gyermek ilyen magyarázatot: „Szent Péter görgeti a hordókat.” „Haragszik a jó Isten.” Ezek a banális válaszok nemzedékről-nemzedékre szállnak. A gyermeki jóhiszeműség mindent komolyan vesz, amit a nagyok mondanak.

Éppen ezért, nem szabad ilyen feleleteket adnunk. Az érzékeny lelkű gyermek ezt gondolja: énám haragszik a jó Isten. Még súlyosabb a helyzet, ha egyes felnőttek, nagyon balgán, ilyenkor a gyermek apró hibáira, vétségeire vezetik vissza „Isten haragját”. A gyermek ezt is gondolhatja: vajon mit tettem, hogy Isten ennyire haragszik rám? Vagy a továbbiakban: ilyen kicsiségért ennyire mérges az Isten?

Ne használjunk soha hamis kifejezéseket Istenről, mert meghamisítjuk a jóságos, irgalmas, szerető Atya képét benne.

A félelem és a rettegés nem azonos fogalmak. Az Úr félelme nem azonos az Úrtól való rettegéssel. Az Úr félelme a Szentlélek adománya, a jámborság kezdete.

A Biblia mintájára és a zsoltár tanítása szerint azonban felhasználhatjuk a zivatar képét, hogy a kisgyermeket Isten iránti alázatra neveljük. Villámlás és dörgés Isten nagyságának érzését ébreszti az emberben. Mikor a zsoltáros Isten nagyságát akarja zengeni, gyakran fordul a villámlás és mennydörgés képéhez hasonlatért, hogy Isten hatalmát kifejezze. (A 28. zsoltár.)

Ha már megcsodáltuk Isten nagyságát az egek csodáiban, akkor egy alkalommal zivatar közben a három ifjú szavát is idézhetjük, akik a tüzes kemencében így imádkoztak: „Villámok és felhők magasztaljátok az Urat”. Így a zivatar a gyermek számára vallásos tartalmat kap, és vallási életének kialakításában előbbre segítő alkalom lesz.

A légy

A gyermek kérdez

Kati elgondolkodva bámulja a lustán zümmögő legyet: „Anyu, honnét jönnek a legyek?” „A legyek egészen kicsike tojásokat tojnak és abból kikelnek a kis legyek és azután megnőnek”.

A gyermek elfogadja, csak azt kell megmagyarázni, mi az hogy egészen kicsike. Egy hasonlat segít. De Kati még sincsen meglegedve.

„Anyu, ha a legyek a tojásból kelnek ki, akkor az első legyek honnét jöttek?” Gyorsan mérlegelem. Tudományos igényű magyarázatot adjak a fejlődés elméletéről? Alig lehetséges. Vagy kapcsoljam be a teremtő Istent? Ezt meg kell gondolni. Végül is olcsó megoldást választok és ezt mondom: „Tudod, én azt hiszem, hogy mindig voltak legyek”. Ezzel Kati egyelőre, úgy látszik, meg is elégedett.

Mire valók a gyermek kérdései?

Már a 2. életév közepén megkezdődik a „mi ez?” korszak és folytatódik a további kérdésekkel: „hogyan?”, „hol?”, „mikor?” és amitől sok nevelő annyira fél: a „miért?” kérdéssel tetőfokát éri el az ún. kérdező korszak, a 4. életévig. De bizonyos értelemben az ember egész élete során kérdező marad. A kérdés hozzátartozik az ember létéhez. Az embernek kérdeznie kell, hogy a világban eligazodjék, hogy a lét értelme és célja világosan álljon előtte. A kérdésekkel az ember mindig a végtelen felé nyúl, és nem is fogja a kérdést abbahagyni, míg a végső választ: „Istent” meg nem kapja.

A kérdésre: „Anyu, tulajdonképpen honnét jönnek a legyek?” felelheti az anya ezt is: „Az istállóból”. Valószínűleg a gyermek megnyugszik és nem kérdez tovább. Az anya azonban a gyermek kérdésére tárgyilagosan és helyesen akar felelni: „Tojásból, a legyek tojásokat raknak és a tojásból új legyek kelnek ki”. Ez a válasz is megfelel a gyermek kívánságának, de ha a kérdésre azt felelnék: „A legyek Istentől jönnek” – noha bizonyos vonatkozásban így igaz – mégis helytelen volna. Hamis beállítás lenne.

Ha azonban a gyermek nem nyugodnék meg és tovább akarná a kérdést feszegetni, nem kell elmerülni messze menő fejlődéstani problémákba. Legyen a nevelőben egyszerűség, dolgozzék világos tiszta fogalmakkal, de sohase térjen el az igazságtól, mint pl. a különböző „golyamesék”-nél szokás.

A válasz arra a kérdésre, hogy honnét van az első légy és ehhez hasonló kérdésekre, alkalom arra, hogy megmondjuk, minden ami van, azért van, mert Isten így akarja.

Minden jó adomány a jó Istentől származik

„Szemétdomb mint tanítómester” címmel jelentette egy újság, hogy ma nyugaton sok háztartásban több ételmelet dobnak ki, mint amennyit 1945-ben élelmiszerjegyekre kiosztottak. Megrázó tény, nemcsak mert azt mutatja, hogy az ember milyen gyorsan elfelejti saját nyomorult helyzetét, de sokkal inkább, mert elárulja, hogy milyen kevesen vannak, akik éhező embertestvéreikre gondolnak, vagy arra, hogy a jövőt milyen veszély fenyegeti. Nem okatlanul merül fel a kérdés: „Miféle egoisták lesznek a mi gyermekeink, akiknek a kezében a kolbászos kenyér annyit ér, mint egy eldobni való lerágott almacsutka?”

„Kérem – köszönöm”

Mihelyt a gyermek képes rá, tanítsuk meg, hogy „kérem-köszönöm”. Hozzátartozik a jó neveléshez is. Sokféle hibát lehet e téren elkövetni. Tanítsuk meg a gyermeket mindent kérni. Milyen kedvesek a kicsik, mikor még kérni tudnak.

A kérés a mindennapi kenyérért

Jézus arra tanít bennünket, hogy minden nap kérni kell az Atyától a napi kenyeret. A gyerek azonban sohasem fogja ezt a kérést a megfelelő értelemben kimondani, ha előbb meg nem tanulta, hogy a szülőktől kérnie kell. Hiszen a szülők is a Mennyei Atyától kérik a kenyeret. Milyen szemléletes oktatást nyújt a kenyér értékéről az édesanya, aki a régi szokás szerint, mielőtt megszegné, kereszttel jelöli meg a kenyeret, és minden kenyérdarabot áhítatos tisztelettel kezel.

Honnét jön a kenyér?

Ha ma a városi gyereket megkérdezik, honnét jön a kenyér, könnyen ráfelelheti: a tejboltból, vagy a kenyérgyárból. A gyerekek boldogok, ha az anyával bevásárolni mehetnek.

Egyszer mondja el az anya a gyermeknek a búzaszem történetét. Isten ilyen csodálatosan alkotta: ha elbújik a föld alá, egyszercsak elkezd nőni, kicsi zöld hegyet dug ki a földből és ha Isten elég napot és esőt ad, szépen növekszik, szára nő, aztán kalászba szökken. A kalászban sok apró magocska van, pont olyan, amiből az egész kinőtt. És ebből a kis magból őrlik a lisztet.

A városi gyerekek is el lehet mondani ugyanezt a történetet. És ugyanígy a többi gyümölcsökről és terményekről.

Lassan-lassan így tanulja meg a gyermek, hogy minden adomány Istentől jön. Így kap értelmet a család asztali imája is.

Hálásnak lenni

Az asztali áldásból megtanulja a gyermek, hogy az ételt Istennek meg kell köszönni. Amit értékelünk, azt nem dobjuk el. Ahol még szokásban van az aratási ünnep, az is jó alkalom arra, hogy a gyermek élményt kapjon arról, hogy a táplálék Isten ajándéka. És miért ne lehetne otthon is rendezni „kenyér” ünnepet? Bolti kenyérrrel, gazdag őszi gyümölcsökkel feldíszítve az asztalt, vagy a gyerekszobát, milyen nagy esemény lenne a gyermeknek! Az ünnep maga nagyon egyszerűen képzelhető el: az édesapa egy hálaimát mond, mindnyájan énekelnek – megfelelő szövegű éneket –, a kicsik körtáncot járhatnak az asztal körül, amelyen az adományok pompáznak. S aztán mindnyájan boldogan elfogyaszthatnák a foszló kenyeret és a finom gyümölcsöket.

Éppen a városi gyerekeknek, akinek nincsen alkalma kertet, mezőt látni, milyen sokat mondana egy ilyen ünnep, ahol az egész család együttesen mondana köszönetet Isten ajándékaiért. Így biztosan megtanulná, hogy ezeket az adományokat meg kell becsülni.

A madárka is feljuthat az égbe?

A halott madár

Az óvodások az udvaron játszottak. Az óvónő egyszercsak arra figyel fel, hogy hirtelen nagy csend támad. A gyerekek némán szemlélnék valamit. Tanácstalanul nézegetik egymást. Most látja az óvónéni, hogy egy halott kismadarat találtak.

„Óvónéni, a kismadár halott!” „Nem tud már énekelni többé!” – hangzik egymásután a gyerekek szomorú felkiáltása.

„Szegény madárka!” „Ilyen szép kis madarat!” – sajnálkoznak a gyerekek.

De Bori, akinek nemrég halt meg a nagynénje, vigasztalja a többieket: „Ne szomorkodjatok! A madár most már az égben van, a Jó Istennél.”

A gyerekek eltemetik a madarat. Kis sírt ásnak, dobozba teszik. A lehetőség, hogy foglalkozhatnak ezekkel a dolgokkal, hamar meg is vigasztalja őket.

Az óvónő azonban elgondolkozik. Borika ellentmondást nem tűrő biztonsággal nyilatkozta ki: „A madárka már az égben van!”

Érdekes, hogy a gyermeki lélek sokszor a legrejtettebb kérdések burkát is feszegeti.

Az ember és az állatok

Bori semmit sem tud szavai hatásáról. Az ő gyermeki logikája számára magától értetődő, ha a nagynéni az égbe jut, miért ne kellene odaképzelní a madárkát is holta után? Bori előtt még

senki sem tárta fel a különbséget állat és ember sorsa között. De vajon, gyermeki logikájával, nem fejezett-e ki olyan igazságot, amely lassankint feledésbe merült az emberben? És pedig azt, hogy az ember elválaszthatatlanul össze van kötve az egész teremtett léttel?

A Szentírásban Noé és az özönvíz története tanít erről bennünket. A „sorsközösség” ember és a többi élő között, Noé történetének a végén, nagyon világosan kifejeződik. Isten az emberrel új szövetséget köt, s ez a szövetség egyúttal a többi élővel való szövetség is! „És Én megtartom az Én szövetségemet, amelyet veletek, és minden élő teremtménnyel kötöttem” (Ter 6,5-7 és 9,12-15)

Noé története segít bennünket a római levél egyes részleteit is megérteni, ahol Szent Pál az egész teremtett világ reménykedéséről beszél, „hogy az a mulandóság szolgátságából felszabadulva részt vehessen Isten gyermekeinek szabadságában” (Róm 8,21).

A teremtett világ az emberrel szoros egységben van, az ember döntéseire van a világ bízva, az ember fogja a többi teremtmény sorsát megoldani, vagy vele jut pusztulásra. Ezt a tényt kiolvashatjuk a Szentírásból. Természetesen, ezen belül maradnak még kifejtésre szoruló részletkérdések.

Minden, ami szép és jó

Bori állítása, hogy ez a kismadár a mennybe jut – nyílt kérdés marad. Sem állítani, sem tagadni nem szükséges. Talán ez a válasz volna a leghelyesebb: „Egyszer, ha majd mindnyájan a jó Istennél leszünk, ott minden ott lesz, ami jó és szép, minden, amit Isten alkotott. A kismadarak is, akik olyan szépen énekelnek, mint ez a madárka is énekelt.”

Ezzel még nem mondtuk azt, hogy most ez a madár azonnal az égbe került. De bepillantást engedünk a titokba, mely a világ befejeződésekor tárul majd ki előttünk, – „Új eget és földet látok” (Pt 3,13) – ahol majd a többi teremtmény is megtalálja a helyét az örökkévalóságban.

Sok titok van

Éppen a gyermek vallásos nevelésében győződünk meg róla mindennél jobban, hogy mennyi minden marad titok a feszegető értelem előtt, hány kérdése van a gyermeknek, amely előttünk is titok és titok is marad.

Az olyan kérdésekre, amelyekre nem tudunk biztos választ adni, vagy a választ úgy megfogalmazni, hogy a gyermek kétségeit valóban reálisan és a valósághoz híven oszlassuk el – inkább ne feleljünk, mintsem hogy később a téves válasz miatt a gyermek hamis fogalmakat kapjon, melyeket később helyesbíteni kell.

Isten dicsőségére

Jó alkalom lehet azonban a halott madárka esete arra, hogy az állatokhoz és a teremtett világhoz való keresztény magatartásra neveljük a gyermeket. Abból induljunk ki, hogy a növényeket és állatokat Isten azért teremtette, hogy Őt dicsőítsék. De ezt a célt csak az ember közbelépésével tudják elérni, mert az ember az, aki érzékeli, csodálja szépségüket, élvezzi hasznukat és mindezekért magasztalja alkotójukat.

A halott madárkával kapcsolatban talán az lett volna a leghelyesebb, ha a gyermeknek ezt mondjuk: Igen, nézzétek, milyen szép tolla van ennek a madárkának is! És mennyi gyönyörű madárka van a világon! Isten ilyen szépnek teremtette a madarakat, ebből is láthatjátok, milyen jó az Isten!

A beszélgetést egy imával lehet lezárni: „Jó Istenünk, milyen nagy, milyen hatalmas vagy Te! Különösen köszönjük Neked ezt a szép kismadarat, amelynek ilyen szép tollakat adtál és amely olyan kedvesen énekelt. Amen.”

Ami a szülők helyes magatartásától függ

Istenről csak fogalmakban tudunk gondolkodni és beszélni – ezeknek anyagát pedig környezetünkben merítjük. Hogy a gyermek milyen fogalmat kap Istenről, az attól függ, milyenek a szülei. A szülő a minta, őt utánozza a gyermek.

Séta a kicsinyekkel

Sok édesapának alig van türelme, hogy sétálni vigye kisgyermekét. Igaz, a gyerek minduntalan meg akar állni valahol útközben. Ki tudja, mi köti le érdeklődését: egy pici bogár, valami kis fadarabocska, vagy egy érdekes kavics? Ilyenkor csakugyan engednie kell-e a gyermek kérésének?

A mi időnk – a technika, az atom korszaka a fejlődés mellett, sok tévedést és veszélyt is magával hozott. De sokszor csak azokat a veszélyeket vesszük észre, amelyek közvetlen testi létünket veszélyeztetik, és nem figyelünk fel azokra, amelyek szellemünket, lelki világunk egészségét, életét fenyegetik.

Csend, nyugalom, elmélyülés – olyan fogalmak, amelyek után az idősebb nemzedék vágyódik, de a fiatal már nem is tud mit kezdeni velük, a gyermek pedig már alig ismeri őket. Pedig az ember legértékesebb és legemberibb tulajdonságai nem is tudnak kifejlődni csend, nyugalom, elmélyülés nélkül. Panaszkodnak is a nevelők, főleg a nagyvárosban, hogy a gyermekekből hiányzik a koncentrálni tudás készsége és felületesek.

A szülők feladata lenne, hogy gyermekeiket visszavezessék ezekhez az értékekhez, érzékenyekké tegyék őket irántuk, és képessé, hogy éljenek velük. A jól rendezett családi élet nagyon sokat tud jelenteni ebből a szempontból. Természetesen vannak egyéb eszközök is, amelyeket jól ismerünk, de éppen ezek nagyon szorosan összefüggnek a csendnek, a nyugalomnak, az elmélyülésnek megbecsülésével.

Ezek közé az eszközök közé tartozik a szabad természetben való séta. Pontosabban: séta – és nem autón való rohanás.

Az ilyen sétának ne is legyen kifejezett célja. Az apák gyakran türelmetlenek, nehezükre esik a gyermek lassú tempója, s hogy minduntalan meg kell állni valamilyen felfedezésnél. Pedig örülniök kellene, hogy gyermekük értelme kitárul, hogy tud megfigyelni, észrevenni, kérdezni, befogadni, elmélyülni. S ami még ennél is több: a felnőtt, a gyermek kezénél fogva, újra felfedezheti a világot, a természet csodáit. Séta közben ő is felhívhatná a figyelmet egy-egy virágra, amelyet jól meg lehet nézni, mert éppen úgy helyezkedik el környezetében, hogy nagyszerűen meg lehet figyelni minden oldalról; egy kismadárra, amely éppen ülve maradt az ágon, s csendben, lélegzet-visszafojtva most meg lehet lesni közelről; egy pillangóra, amely a virágon remeg. Ha a madarak énekét, a pillangók repülését, a virágok bomlását, a hegyi patak csörgedezését „meg akarjuk hallgatni”, ki akarjuk lesni – ehhez csendben kell maradnunk!

Az erdő közepén, a csendes nyári tisztáson, ahol csak a madarak énekét és a tücsök ciripelését lehet hallani – itt tudja a gyermek megérteni, érzékelni, s azután értékelni, mi a csend. Így tanul meg ő is csendben lenni. Elhallgatni és csendben maradni.

Egy ilyen séta közben, mikor a gyermek annyi érdekeset és újat fedez fel, természetesen arról is kell beszélnünk, aki mindezt alkotta, Istenről. Isten műveiből kapja a gyermek az első legfontosabb vonásokat a kép kialakulásához, amely benne Istenről megszületik. Ha a gyermek hallja, hogy a sok szép dolog, ami az embernek örömet szerez, mind Isten teremtménye – szeretet ébred benne Isten iránt, aki az emberekhez ilyen jó.

De egy ilyen séta akkor is értékes, ha egy szót sem szólnánk Istenről. Akkor is előbbre viszi gyermekünk vallási életének fejlődését. Más egyebek közt ugyanis ez is egy mód, alkalom arra,

hogya a gyermek figyelmét egy dologra összpontosítsuk; hogy rávezessük a figyelésre, észrevezésre, megfigyelésre, elmélyülésre; hogy megtanítsuk a csendre; hogy a nyugalom értékét felfedezzük számára. Mindezek a képességek nélkülözhetetlenek a gyermek növekedése során, vallási életének kifejlődésében.

A kisgyermek és az Egyház

Ahol együtt örülünk és együtt szomorkodunk

Hogy vezetjük rá a gyermeket, hogy megértse, mi az Egyház? Most nem a „hivatalos” Egyházra gondolunk – a Pápa, püspökök, papok és hívek egységére.

Azt szeretnénk elérni, ami gyermekeink számára a legfontosabb: lerakni az alapjait annak, hogy helyes fogalmuk legyen az Egyházzal, mint az összes hívek közösségéről – konkrétan –, mint az egyházközség, a templomunkhoz tartozó hívek közösségéről, akiket egyetlen nagy családdá forraszt a testvériség, hogy mindnyájan Isten gyermekei.

A családi közösségről akkor van a gyermeknek helyes fogalma, ha családja valóban „közösség”, igaz keresztény értelemben vett család. Hogy ez valóban az legyen, azért a család a felelős. Az egyházközség egy nagyobb család. Hogy igazi közösség legyen, erről magának az egyházközségnek kell gondoskodnia.

Hogyan alkot fogalmat a gyermek?

A kisgyermekkorban a gyermek fogalomalkotása az élményeknek, tapasztalásoknak abból a kezdő mozzanatából indul ki, ami szorosan az „én”-hez kapcsolódik. Más szóval, a gyermek úgy alkotja meg a maga fogalmait, ahogyan ő maga megtapasztalja, érzi, érzékeli.

Már az első életév körül, így lesz számára az ajtó fogalmában benne, hogy kinyitható, becsukható, kilincse van, be lehet zárva és nem nyílik ki, hogy odacsípheti az ujját. Az ilyen fogalom sajátjává lesz, amelynél lehet logikai szempontból pontosabban felépített és világosabb fogalom, de olyan, amelyik átéltebb volna, nem létezik.

Az alapélmény, a kiindulópont

A közösség fogalmához nélkülözhetetlen a család fogalma. Itt kapja a gyermek az első élményeket a valahova-tartozásról, a családtagok egymáshoz való tartozásáról. Semmit sem érne ez, ha csak üres szavakat hallana a gyermek arról, hogy „mi összetartozunk”, „mi egy család vagyunk”. Egymással, egymásért, együtt – ezek a kifejezések a családban nem szavak, hanem mindenekelőtt valóságok, amelyeket néha szavakkal is megnevezünk. A szavak tartalma szoroson összefügg bizonyos konkrétumokkal.

Kinek jutna eszébe, hogy az óvodás korú gyermeknek feltegye a kérdést: Mi a közösség? Mi a család? De ha mégis feltennénk, az a gyermek, aki bensőséges családi környezetben nőtt fel, kb. így felelhetne: „Az – ahol együtt lakunk; ahol együtt kapunk enni; ahol egymást szeretjük; ahol egymást segítjük; ahol törődnek velünk; ahol egymással játszunk és énekelünk; ahol felolvasnak nekünk; ahol ápolnak, ha valaki közülünk megbetegszik; ahol egymás szomorúságában és örömeiben osztozunk; ahol örülünk, ha a másik kap valamit; ahol, ha valaki rosszat tesz megbocsátanak neki, ha bocsánatot kér...” És a sort még hosszan folytathatnánk.

Isten gyermekeinek családja

Mindezek és még sok más – ami az igazán bensőséges családi élethez hozzátartozik – a gyermek számára, létének első pillanatától kezdve ható valóságok, s ha mindez a gyermek

számára együttesen mélységes élménnyé összegeződik, majd egyszer később, amikor szükség lesz rá, a fogalmat az *Egyházra* is alkalmazni fogja. Így természetesen adódik, hogy az Egyházat, mint Isten gyermekeinek családját, közösségét fogja fel. Csak az az ember, akinek a közösségről így megalapozott élményei vannak, fogja majd az Egyházat, mint közösséget megélni, s tud annak élő tagja lenni.

Saját családunk közösségi élete készíti elő gyermekünket arra, hogy később majd az egyházközösségben, mint felnőtt, tudatosan álljon a maga helyén.

Ki kezdje?

Jancsi ősszel lesz iskolás. Már nagyon várja. Apja sokat beszélt neki az iskoláról, hogy ott milyen jó lesz. Jancsi elhiszi, amit apja mond.

Jancsi szereti édesapját. Azért fut folyton az ajtóhoz, mikor az irodából haza várja. De ma...

Apja délben itthon volt, sietett, gyorsan evett. Jancsi nem akarta megenni a gombócot. Anyja rábeszélése sem használt. De hatástalan maradt apja felszólítása is: „Jancsi egyél!” Jancsi mozdulatlanul ült tányérja előtt.

Az apa készen volt. Asztali ima után gyorsan felöltözött s indult. Mint máskor, szólt Jancsinak: „Jancsikám, hozd ide a táskám!” Jancsi tudta pontosan, hol van apja táskája. Büszke volt szerepére, s arra, hogy apja mindig mondta: „Köszönöm szépen. Vizontlátásra Jancsi!” Néha ezt is mondta: „Te nagy fiam!” – és ezután adott neki egy puszit.

De ma Jancsi nem futott a táskáért, csak ült. Sötétben nézett tányérjába. Apja maga hozta a tászkát, s Jancsi nemsokára hallotta, hogy becsukta az ajtót. Apa elment. Se köszönés, se puszi.

Lassan hozzáfogott Jancsi és evett. Küzdött a könnyeivel, Az üres tányért úgy vitte ki anyjához a konyhába, hogy egy szót sem szólt. Anyja, mint mindig, barátságosan szólt: „Jól van. Most mehetsz játszani.” De Jancsinak nem sok öröme volt a játékban.

Aztán a szokott időben megszólalt a csengő. Anyja így szólt: „Jancsi, engedd be édesapádat”.

A szokottnál lassabban megy Jancsi az ajtóhoz. Aggódva nyitja. Ott áll az apja és Jancsi lehajtott fejjel áll meg előtte. De apa lehajol hozzá: „Még mindig rosszkedvű az én kisfiam?” Jancsi rázza a fejét és ránevet apjára. Megfogja a táskát, amit apja nyújt felé, s fűgén viszi a helyére. Minden rendben van: ő ismét apa nagy fia.

Túl hamar engedett az édesapa? Nem kellett volna megbüntetni a gyermeket, hogy bocsánatot kérjen?

Mi történt volna, ha az anya, az apa eltávozása után, ezt mondta volna: „Most apa haragszik rád.” – vagy, ha egy idő múlva a sarokba állította volna? Amikor a csengetést hallotta, azt mondta volna Jancsinak: „Nem engedlek ajtót nyitni. Apa haragszik rád!” Jancsi valahova elbújt volna, hogy apja ne is lássa.

Így azonban Jancsi valami egészen mást élt át. Ő tudja most már (és ez a tudat még sokszor nagy segítsége lesz!), apa megbocsát. Minél többször, annál jobban átéli, hogy ő gyermeke ennek az apának, ennek az anyának, történhet bármi, ő mindig jobban hozzájuk tartozik.

Mikor apa búcsú nélkül távozott, Jancsiban tudatossá vált, hogy helytelenül viselkedett. Hogy apja köszönés nélkül hagyta, ez éppen elég büntetés volt neki. Vajon apa haragszik majd, ha hazaérkezik? De anya azt mondta: „Nyiss ajtót apának!” Mintha semmi sem történt volna. Jancsinak nem volt könnyű. De indult. És ez minden, amit tehetett. S akkor a nyitott ajtóban ott állt apa. Készségesen, hogy gyermekének igazán atyja legyen.

A gyermek egészséges lelki fejlődéséhez nagyon fontos, hogy a magától értetődő megbocsátásról a gyermeknek mély élményei és benyomásai legyenek. Ez lesz az alapja annak, hogy majd az emberek között, a közösségben is „otthon” legyen, ne érezze kizártnak magát. Csak az ilyen élményeken felnőtt embernek lesz majd helyes szociális érzéke és magatartása.

De a vallási élet egészséges kifejlődéséhez is nélkülözhetetlen a kölcsönös és magától értetődő megbocsátás. Hogyan tudná különben később a gyermek megérteni, hogy Isten, a mi Atyánk megbocsát; hogy Ő megbocsátó Atyánk, aki várja elveszett fia visszatérését?

A gyermek és a bűn

A gyerek nem angyal. Az is hamis beállítás, amikor a felnőttek a meghalt kisgyermekről azt mondják: „Az égben van, kis angyal lett belőle”. Nem, a kisgyermek nem angyalok. Bizony, sokszor rosszak is, nem fogadnak szót. De vajon hol kezdődik a kisgyermeknél a bűn?

Az öt éves Gyuri megverte a kistestvérét. Másnak fájdalmat okozni, ez rosszság, szoktuk mondani. De Gyuri ezt nem így veszi. Nyugodtan meséli apjának: „A játszótéren egy kisfiúnak adtam egy nagy pofont”. Úgy érzi igaza van. „És mit csinált a kisfiú?” – kérdezett Gyurika apja. „Semmit” – válaszolt Gyuri magától értetődő nyugalommal. „El akarta venni a lapátomat. Adtam neki egy pofont.”

Mikor apja szemrehányást tett fiának a történetek miatt, Gyurka nagyon lehangolt lett. Valami nincs rendben, érezte meg. Azt az ajánlatot tette apjának, hogy adna a megbántott fiúnak valami ajándékot. Spórolt pénzéből vett egy zacskó cukrot, s kivitte a játszótérre a sértett kisfiúnak. Megpróbálta neki megmagyarázni, miért hozza az ajándékot. Aztán visszament apjához, aki a háttérben várakozott. Kérlelve bűjt hozzá: „Ugye, most már újra az én jó édesapám vagy nekem?”

Magyarázat: Gyurka azonnal felismerte apja magatartásából, hogy valami nincs rendben az ő eljárása körül, ahogy kis pajtását elintézte. Számára az egészből az volt érthető, hogy érezte, apja előtt elvesztette a „becsületet”. Miután a megbántott kisfiúval szemben a jóvátétel megtörtént, a gyermek első élménye ez volt: „Rendben vagyok apával”.

Ha Gyurka nem említette volna apjának a játszótéri esetet, este nyugodtan feküdt volna ágyába, szépen elaludt volna és nem jutott volna eszébe, hogy a megbántott fiúnak valamit ajándékozni kellene. Eljárását nem érezte volna helytelennek, amit jóvá kellene tennie.

Nem az eljárás, nem is magának a dolognak a tárgyi tartalma volt az tehát, ami Gyuri lelkiismeretét megmozgatta. Ha az apa első pillanatban azt tette volna, hogy lehúz Gyurinak egy pofont – Gyuri nem is tudta volna, hogy a pofont miért kapja. Mihelyt azonban az összefüggést az ő játszótéri „vitézkedése” és apjának csendes, komoly szemrehányása között felfogta – azonnal megérezte, hogy bizony ő hibás volt. Sőt, tulajdonképpen még sokkal nagyobb hibának érezte, mint az valójában volt.

Mindezekből az tűnik ki, hogy milyen fontos szerepe van a szülőnek a gyermek lelkiismeretének formálásában.

A 7. életév a gyermek számára az a döntő szakasz, amikor már meg tudja különböztetni a jót és a rosszat, saját cselekedeteinek, magatartásának lemérésében. De csak lassan-lassan, ezen az úton, függetlenül a felnőttek befolyásától. Megtanulja, hogy cselekedeteiért saját maga felelős, hogy elégtétellel tartozik – és csak ha mindezzel tisztában van, követhet el bűnt. „A bűn az, mikor tudva és akarva megszegjük Isten parancsát” – mondja a katekizmus. Vagy bűn az, mikor a rosszal egyetértünk. Az a gyermek, aki még cselekedeteit csak annak alapján ítéli meg, hogy a szülők hogyan reagálnak rá, ez a gyerek még nem tud vétkezni. Az előbbi példa tanúsítja ezt.

Igen, a kisgyerek nem angyal. De arra sem kell „rábeszélni”, azt sem kell elhíttetni vele, hogy „bűnös”. Vigyázzunk, hogy a gyerekekben a bűnről feltétlenül helyes fogalom alakuljon ki, olyan, amelyet nem kell később korigálni.

A gyermek és a Szentírás

A Szentírásnak a családban vissza kell kerülnie arra a tiszteletreméltó helyre, ahol keresztény őseink tisztelték. Rá kell a gyermeket is nevelni arra, hogy ez a Könyvek Könyve. Hogy a gyermek későbbi életében mit ér majd, mit fog jelenteni számára a Szentírás, az a legelső gyermekévekben, a családban dől el.

A gyermek és a Szentírás

Ha azt a kérdést teszi fel valaki, hogy a Szentírás a kicsi gyermeknek is szól-e, való-e a Szentírás a kisgyermeknek, az olyan kicsinek, aki még olvasni sem tud – erre a kérdésre csakis igennel felelhetünk. A Szentírás ugyanis a legközvetlenebb és természetes bizonyossága, hogy Isten szeret minket, és keresi a kapcsolatot, a közösséget velünk emberekkel. Istennek ezt a szándékát, szeretetét irántunk az tette láthatóvá, hogy Egyszülöttét küldte el a földre, hogy emberré legyen. És hogyan mondhatnánk, hogy mindez nem szól a kisgyerekeknek, hiszen Jézus éppen azt mondta: „Engedjétek hozzám a gyermekeket és ne tiltsátok meg nekik, hogy hozzám jöjjenek”. Nem tartott azonban külön gyermekprédikációkat, nem mondott nekik külön példabeszédeket; nem vitte el őket fáradságos vándorújtára, s a keresztt alá sem. De jóságát, szeretetét, kedvességét, barátságosságát sugározta rájuk minden alkalommal, amikor a közelében voltak.

Ha a gyermeket rá akarjuk nevelni arra, hogy a Szentírást megbecsülje, és életének egyik legnagyobb kincse legyen – korán el kell kezdeni, hogy megismertessük, és bizalmat ébresszünk iránta a gyermekben.

Két feltétel

Hogy mikor kezdjük el a gyermeket a Szentírással megismertetni, az nem a gyermek életkorától, hanem két másik feltételtől függ. Először: legyen a gyermeknek fogalma Istenről. Másodszor: legyen fogalma arról, hogy mi egy könyv. A szülőknek legyen gondja rá, hogy a kisgyermek kezébe jó, szép, értékes képeskönyvek kerüljenek, mihelyt már értékelni tudja a képeskönyvet. Ebből a gyerek megtanulja, hogy a könyvből meg lehet tudni, amit az ember nem tudott, meg lehet ismerni, amit nem ismert – ez a könyv.

Különleges könyv

Csak az előbbieket után kezdhetünk hozzá, hogy elmondjuk, van egy könyv, amelyben mindaz le van írva, amit Isten akart nekünk mondani. Hogy mit mondott az embernek, mit tett az embernek, és mit válaszolt az ember, hogyan tett az ember. Ebből a könyvből azt tudjuk meg, hogy milyen nagy, milyen fölséges, milyen jó az Isten.

Már a kisgyermek nevelése miatt is nagy hiányosság lenne, ha a keresztény családban nem volna meg a Szentírás. A Szentírást – vegye a gyermek észre – a szülők nem úgy kezelik, mint a többi közönséges könyvet. A Szentírásnak a családban megbecsült helye van – övezze egészen különleges tisztelet, áhítat.

Milyen részleteket olvassunk a gyermeknek?

A gyermek értelmi fokától függ, hogy mit olvashatunk; a legegyszerűbben az Evangelisták szövegei érthetők a gyermeki értelem számára.

Óvakodjunk azonban attól, hogy a Szentírással a gyermek mese igényét akarjuk kielégíteni, és azokat a történeteket kikeresni, amelyekről mi felnőttek azt hisszük, hogy „érdekesek”. Ilyen pl., a „kis” Dávid története, József, akit eladtak testvérei, stb.

A legfontosabb ez: válasszunk ki a Szentírásból olyan részleteket a gyermek számára, amelyek Isten jóságát ábrázolják. Ilyen pl. a karácsony története, amelyet szóról-szóra fel lehet olvasni a Szentírásból. Egyes fogalmakat szükség szerint olykor megmagyarázunk, pl. „áldott”; másokat, amelyek még nem érthetők a gyermek számára, nyugodtan kihagyunk. De az Evangéliumban nagyon sok olvasnivalót találunk, olyat, ami a gyerekeknek való. Pl. Jézus csodái, melyek irgalmáról, jóságáról beszélnek. Néha hozzá kell fűzni néhány gondolatot a szent szöveghez, hogy könnyebben megérthesse. De díszítéseket, kicsinyítéseket okvetlen kerüljünk el!

Feltétlen olvassunk olyan részleteket a Szentírásból a gyermeknek, amelyekből megtanulhatja, hogy az embernek hogyan kell Istennel szemben viselkednie. Pl. az égő csipkebokor (Kiv 3,1-6), Ábrahám engedelmsége (Ter 12,1-4), a kis Sámuel készséges figyelme: „Szólj Uram, hallgatja a te szolgád” (1Sam 3,1-10). Egyes szavakat, pl. a zsoltárokból, imádságnak is felhasználhatunk.

Így tárul fel a gyermek előtt a Szentírás tanítása, és így nő bele a gyermek, hogy Isten szavát felismerje benne. Természetesen csak úgy lesz ez lehetséges, ha a Szentírást a szülő is nagyra értékeli.

Mese vagy valóság?

„Ötéves Emikém állandóan zaklat egy kérdéssel, de sajnos, nem tudom, mit kellene felelnem rá. Emi nagyon szereti hallgatni, ha a jó Istenről beszélek. Elmondtam már neki a világ teremtését, és Ádámnak és Évának a történetét.

Figyelmesen hallgatta, s a végén így szól: «Apa, ez most igaz volt, vagy csak mese?»

Mit kellett volna felelnem? Mi felnőttek tudjuk, hogy a történetek tulajdonképpen képekben beszélnek – Isten ezek által tanít bennünket fontos igazságokra. De hogyan értessem meg ezt a gyermekkel?

Végül is kétféleképpen érthető választ adtam: Tudod, Isten a Szentírással történetekben mondja el nekünk a fontos igazságokat. Mikor a történetet hallgatjuk, mindig arra kell gondolnunk, hogy figyeljük, mit akar ezzel Isten mondani nekünk.

Megértette-e, vagy nem, nem tudom, de szerencsére nem kérdezett tovább. Hogyan kellett volna eljárnom? Legközelebb hogyan válaszoljak ha újból hasonló kérdést szögez felém? Egyáltalán, szabad-e, illetve, kell-e bibliai történetet elmondani a gyerekeknek?”

A felelet, amit az apa a gyermeknek adott, semmiképpen sem érthető „kétféleképpen”. Ez az egyetlen lehetséges gyermekre-szabott lefordítása annak, amit XII. Pius a „Divino afflante Spiritu” enciklikában mond: „Az írásmagyarázat legfontosabb szabálya, hogy szorosán ahhoz tartassuk magunkat, amit a szent író mondani szándékozott... Mert a Szentírással az isteni ügyp van előadva, hogy ember számára érthető legyen.”

Visszatérve tehát a kérdésre, hogy kell-e a gyermeknek egyáltalán bibliai történetet elmondani, csakis igennel felelhetünk. Csak az a fontos, hogy a kiválasztás legyen helyes.

A levélben a bűnbeesés történetét említette az apa. Nem szükséges az egészen kis gyermeknek sokat magyarázni, hogy Isten mindent az embernek teremtett, de az ember elfordult Tőle, megszegte az Isten által adott rendet.

Hogy mindent Istentől kapunk, ezt átéli a gyermek, többek között a család napi asztali imájában is. Ha megtanulja, hogy ami neki örömet okoz, Istennek köszönje; ha a gyermeket megtanítjuk a szabad, saját szavakkal mondott imádkozásra, a gyermekbe belenő a tudat és megéri benne, hogy mindent Isten „tesz”: Isten akarja, hogy süssön a nap, és a földön a gyümölcsök és termények beérjenek.

És a bűn? A kisgyerek még nem tud vétkezni. De annak élményszerű megértése, hogy mi az eredménye annak, ami a bűn a maga lényegében, a gyerek meg fogja tapasztalni a szülő magatartásából. Lassan így tudatossá válik benne, hogy ne tegye, amit a szülők nem akarnak. De nem szabad a gyermek apró „kihágásait” bűnként kezelni.